

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Klára HACAROVÁ

**ENVIRONMENTÁLNÍ MIGRACE MALÝCH OSTROVNÍCH
ROZVOJOVÝCH STÁTŮ
SE ZAMĚŘENÍM NA OSTROV HISPANIOLA**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kateřina Dostálová

Olomouc 2021

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou environmentální migrace se zaměřením na Malé ostrovní rozvojové státy (SIDS) s případovou studií ostrova Hispaniola (zahrnuje státy Haiti a Dominikánská republika). První dvě části práce komplexně charakterizují migraci způsobenou environmentální nestabilitou a přírodními riziky, jež specificky ohrožují malé ostrovní státy. Navazující části se věnují environmentální migraci na ostrově Hispaniola, přičemž důraz je kladen na komparaci environmentálních rizik a migračních toků v Dominikánské republice a Haiti.

Klíčová slova: *malé ostrovní rozvojové státy, environmentální migrace, ostrov Hispaniola, migrace, Haiti, Dominikánská republika, SIDS, rizika, IDP*

Abstract

The bachelor thesis focuses on the problem of environmental migration with a special focus on Small Island Developing States (SIDS) where a case study of the Island Hispaniola (includes the states of Haiti and Dominican Republic) is included. The first two parts of the thesis complexly describe migration caused by the environmental instability and natural hazards that specifically affect Small Island States. The following parts are focused on environmental migration on the island of Hispaniola with an emphasis on comparing environmental risks and migration flows in the Dominican Republic and Haiti.

Key words: *Small Island Developing States, environmental migration, island Hispaniola, migration, Haiti, Dominican republic, SIDS, hazards, IDP*

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Kateřiny Dostálové a uvedla v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 8. dubna 2021

Klára Hacarová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí práce Mgr. Kateřině Dostálové za její odborné rady, vstřícný přístup, časté konzultace a věnovaný čas. Současně bych chtěla poděkovat Josefu Mikuláškovvi Ph.D. za poskytnutí odborné korektury textu a v neposlední řadě především děkuji své rodině za její hojnou podporu.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Klára HACAROVÁ**
Osobní číslo: **R18276**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Environmentální studia a udržitelný rozvoj**
Téma práce: **Environmentální migrace malých ostrovních rozvojových států se zaměřením na ostrov Hispaniola**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zabývá problematikou environmentální migrace se zaměřením na Malé ostrovní rozvojové státy (SIDS) s případovou studií ostrova Hispaniola (zahrnuje státy Haiti a Dominikánská republika). Úvodní části práce komplexně charakterizují migraci způsobenou environmentální nestabilitou a přírodními riziky, jež specificky ohrožují malé ostrovní státy. Navazující části se věnují environmentální migraci na ostrově Hispaniola, přičemž důraz je kladen na komparaci environmentálních rizik a migračních toků v Dominikánské republice a Haiti.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- Nováček, Pavel. 2013. Příspěvek k rozvojové geografii – srovnávací studie Bhútánu, Haiti a Rwandy [online]. Dostupné z: <https://www.sav.sk/journals/uploads/03101250Novacek.pdf>
- Myers, Norman. 2001. Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century [online]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1692964/pdf/12028796.pdf>
- Nováček, Pavel. 2010: Udržitelný rozvoj. Univerzita Palackého v Olomouci.
- International Organization for Migration. 2019. Climate change and migration in vulnerable countries [online]. Dostupné z: https://publications.iom.int/system/files/pdf/climate_change_and_migration_in_vulnerable_countries.pdf
- International Organization for Migration. 2019. World migration report 2020 [online]. Dostupné z: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
- Stojanov, Robert; Novosák, Jiří; Opiniano, Jeremiaah, M.; Gemenne, François; Sivek, Tadeusz. (2008): Development, Environment and Migration. Analysis of Linkages and Consequences. Olomouc: Palacký University.
- Apap, Joanna. 2016. The concept of 'climate refugee': Towards a possible definition. [online]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2018\)621893](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2018)621893)
- Food and Agriculture Organization. 2018. The impact of disasters and crises on agriculture and food security [online]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/i8656en/i8656en.pdf>

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Kateřina Dostálová**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: **7. května 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. dubna 2021**

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 7. května 2020

Obsah

Seznam tabulek a obrázků	10
Seznam použitých zkratk	11
Úvod	15
Cíle a metody práce	17
1. Environmentální migrace	20
1.1 Definice pojmu a typologie	20
1.1.1 Obecné pojetí migrace	22
1.1.2 Environmentální příčiny migrace	27
2. Malé ostrovní rozvojové státy	30
2.1 Základní charakteristika	30
2.2 Socioekonomická rizika SIDS	33
2.3 Environmentální rizika SIDS	34
2.3.1 Klimatická změna	35
2.3.2 Aliance malých ostrovních rozvojových států – AOSIS	35
2.4 Environmentální migrace z ostrovních států	37
3. Případová studie: ostrov Hispaniola	40
3.1.1 Ostrovní charakteristika	40
3.1.2 Historický kontext	42
3.2 Základní charakteristika státu Haiti	43
3.3 Environmentální problémy Haiti	46
3.3.1 Zemětřesení na Haiti 2010	47
3.4 Základní charakteristika státu Dominikánská republika	48
3.4.1 Environmentální problematika Dominikánské republiky	51
4. Srovnání Haiti a Dominikánské republiky v kontextu environmentální migrace	54
Závěr	58
Seznam použitých zdrojů	62

Seznam tabulek a obrázků

Tabulky

Tabulka 1: Státy SIDS dle geografického členění	31
---	----

Obrázky

Obrázek 1: Schéma „uvězněné populace“	26
Obrázek 2: Malé rozvojové ostrovní státy (SIDS).....	32
Obrázek 3: Ostrov Hispaniola v Karibském regionu.....	40

Seznam použitých zkratk

AIMS	Atlantik, Indický oceán, Středozevní moře, Jihočínské moře <i>(Atlantic ocean, Indian Ocean Mediterranean and South China Sea)</i>
AMO	Asociace pro mezinárodní otázky
AOSIS	Aliance malých ostrovních států <i>(Alliance of Small Island States)</i>
BPOA	Barbadoský akční program <i>(Barbados Programme of Action)</i>
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i>
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství <i>(Food and Agriculture Organization of the United Nations)</i>
HDP	Hrubý domácí produkt
IDMC	Středisko pro sledování vnitřního vysídlení <i>(Internal Displacement Monitoring Centre)</i>
INC	Mezivládní vyjednávací výbor <i>(Intergovernmental Negotiating Committee)</i>
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci <i>(International Organization for Migration)</i>
IPCC	Mezivládní panel pro změnu klimatu <i>(Intergovernmental Panel on Climate Change)</i>
MSI	Mauricijská strategie <i>(Mauritius Strategy of Implementation)</i>
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
OSN	Organizace spojených národů

SDGs	Cíle udržitelného rozvoje (<i>Sustainable Developing Goals</i>)
SIDS	Malé ostrovní rozvojové státy (<i>Small Island Developing States</i>)
UN – OHRLLS	Kancelář nejvyššího představitele Organizace spojených národů pro nejméně rozvinuté země, vnitrozemské rozvojové země a malé ostrovní rozvojové státy (<i>The United Nations Office of the High Representative for the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small Island Developin States</i>)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i>)
UNDP	Rozvojový program OSN (<i>United Nations Development Programme</i>)
UNEP	Program OSN pro životní prostředí (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
UNFCCC	Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i>)
USA	Spojené státy Americké (<i>United States of America</i>)

USD	Americký dolar <i>(The United States dollar)</i>
WB	Světová banka <i>(The World Bank)</i>
WHO	Světová zdravotnická organizace <i>(World Health Organization)</i>
WRI	Globální výzkumná nezisková organizace <i>(World Resources Institute)</i>

Úvod

Obsah práce se snaží nastínit problematiku dlouhodobé degradace životního prostředí, jež negativně působí jako významný činitel nejenom na konkrétní prostředí, ale především na životy obyvatel daného území či regionu. Determinujícími faktory jsou zejména přírodní zdroje, obydlí a případně jiné životně důležité potřeby, o které mnohdy postižení jedinci přicházejí. Na základě toho jsou lidé donuceni migrovat za bezprostředně lepšími životními podmínkami, které hledají v rámci svého státu nebo mimo něj prostřednictvím mezinárodní mobility. Takový fenomén nazýváme environmentální migrace a je zpravidla ovlivňován stavem životního prostředí reflektujícím řadu environmentálních faktorů.

Termín environmentální migrace, jakožto komplexní problém globálního charakteru, není v rámci mezinárodního práva a mezinárodních institucí oficiálně definovaný, přesto bývá stále častěji diskutovaným tématem v kombinaci se sociálními, ekonomickými a politickými problémy. Environmentální migraci se věnuje podstatná část této práce, jejíž hlavní myšlenkou je vztah migrace a životního prostředí. Současně autorka rozebírá základní definice týkající se fenoménu migrace a její příčiny, případně i její důsledky.

Obsah bakalářské práce se ve druhé kapitole blíže orientuje na oblast malých ostrovních rozvojových států (angl. *Small Island Developing States* – SIDS). Definuje základní společné znaky ostrovních států nacházejících se v přední linii přírodních katastrof jakožto znevýhodněných oblastí. Ty jsou často pod tlakem výrazných klimatických změn spolu s environmentálními faktory, jako jsou zvýšené hladiny moří, nebezpečí tsunami nebo tropické cyklóny, které mnohdy působí jako přímé existenční problémy ostrovních států včetně jejich populací. Z hlediska environmentálních rizik je prioritou rozvojových zemí dominance udržitelného rozvoje, jenž pomáhá předcházet nedostatku základních životních prostředků, jako jsou pitná voda či bezpečné potraviny.

SIDS mimo jiné disponují specifickou hospodářskou a ekonomickou situací, pro kterou představuje hlavní problém závislost na zahraničním obchodu a turismu. Práce v tomto ohledu klade důraz na socioekonomická rizika, která se podobně jako rizika environmentální odkazují na jednotlivé pilíře udržitelného rozvoje v daných regionech.

V návaznosti na rozvojovou problematiku byla prostřednictvím případové studie vymezena konkrétní oblast zaměřující se na ostrov Hispaniola, jenž je sdílen dvěma státy:

Haiti spolu s Dominikánskou republikou. Záměrem práce je ilustrovat rozdíly mezi oběma státy v rámci ekonomického, sociálního, politického, ale především environmentálního hlediska v kontextu migrace. V úvodu je vymezena obecná charakteristika ostrova včetně historického kontextu, a navazuje tak na podrobnější popisy obou států. Problematika životního prostředí je v práci nastíněna pomocí konkrétních příkladů poskytujících náhled do reálných událostí, které se staly v důsledku působení přírodních jevů, jako například zemětřesení na Haiti v roce 2010, které bylo spouštěčem o to vydatnější humanitární krize v celé zemi.

Cíle a metody práce

Cílem bakalářské práce je v první řadě definovat komplexní problematiku environmentální migrace a vymežit typologii, která náleží fenoménu environmentální migrace. Důležitou součástí práce je také zjistit, za jakých okolností a příčin působí přírodní faktory na malé ostrovní rozvojové státy (SIDS), zejména z pohledu socioekonomických a environmentálních rizik.

Hlavní částí práce je případová studie ostrova Hispaniola, která se zaměřuje na charakteristiku států Haiti a Dominikánská republika. Záměrem bylo rozkrýt problematiku obou zemí v kontextu environmentální migrace. Oba státy sdílí nejenom svoji historii, ale především oblast v níž se nacházejí a s ní spojenou stejnou úroveň zranitelnosti k přírodním rizikům. Ostrov je v samostatné kapitole popisován zvláště z hlediska geografie a historického kontextu a zároveň vymezuje oba státy, které ostrov sdílí. Haiti i Dominikánské republice je věnován v této práci prostor k tomu, abychom přiblížili jejich základní charakteristiky provázející tyto státy od jejich historie až po současnost, přičemž cílem je upoutat pozornost na environmentální migraci, která zohledňuje okolnosti vzniku a příčin. Závěr sleduje (aktuální) trendy v oblasti environmentální migrace v porovnání mezi Haiti a Dominikánskou republikou, jež zahrnovaly nejen migrační toky, ale zejména její faktory jakožto hybné síly migrace.

Obsah práce se zaměřuje z hlediska problematiky environmentální migrace na malé ostrovní rozvojové státy. Cílem této části je identifikovat několik environmentálních rizik, které se vztahují na relativně široký okruh biologické rozmanitosti, ekosystémových služeb či udržitelného využívání přírodních zdrojů. S tím spojená je také problematika změn klimatu, která představuje aktuálně největší riziko pro nízko položené ostrovní státy, zejména v podobě zvýšených hladin moří zaplavující části nízko položených pevnin.

Vzhledem k výše stanoveným cílům bakalářské práce je vhodné uvést několik otázek, na které bude obsah zaměřen a které bude zodpovídat:

1. Jaké souvislosti lze nalézt mezi změnami životního prostředí a migrací?
2. Jaká je aktuální situace a budoucí vize malých ostrovních rozvojových států z hlediska environmentálních změn?

3. Liší se environmentální migrace ze států Haiti a Dominikánské republiky? Pokud ano, jakým způsobem?

Práce se opírá o primární zdroje, pomocí kterých byla podstatná část práce vypracována. Jedná se například o veřejně přístupné publikace Mezinárodní organizace pro migraci (*International Organization for Migration – IOM*), které se zabývají problematikou lidské mobility v souvislosti s přírodními katastrofami (v práci zmíněné zemětřesení na Haiti v roce 2010). V souvislosti se změnami klimatu byly použity publikace Mezivládního panelu pro změnu klimatu (*Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC*), jehož úkolem je vyhodnocovat rizika změn klimatu společně se Světovou meteorologickou organizací (*World Meteorological Organization – WMO*) a Programem OSN pro životní prostředí (*United Nations Environment Programme – UNEP*), jejichž publikace poskytly této práci širší rozhled v environmentální problematice. Informace k tématu poskytly publikace Konference OSN o obchodu a rozvoji (*United Nations Conference on Trade and Development – UNEP*) a Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (*United Nations High Commissioner for Refugees – UNCTAD*).

Vzhledem k doplnění aktuálních dat byly v práci používány zejména portály Světové banky (WB), Central Intelligence Agency (CIA) a Vládního úřadu pro vědu (*Government Office for Science*), které jakožto nejrelevantnější zdroje poskytly data z hlediska ekonomiky, migrace a demografie.

Zpracování bakalářské práce proběhlo formou teorie, která zkoumá ucelený problém environmentální migrace malých ostrovních rozvojových států, specificky zaměřený na ostrov Hispaniola. Veškeré zdroje byly čerpány z webových stránek a jsou dostupné online.

Faktické informace byly čerpány prostřednictvím knih a encyklopedií v elektronické formě, jako například anglicky psaná encyklopedie *Encyclopædia Britannica* nebo Encyklopedie Migrace. Mezi nejcitovanější autory patří například doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc., Mgr. Et Mgr. Robert Stojanov, Ph.D. a Jared Mason Diamond. Většina zdrojů je v původním anglickém, popřípadě českém jazyce. Text práce je doplněn obrázky, které jsou citovány z uvedeného zdroje, případně pak upraveny podle potřeby této práce.

1. Environmentální migrace

Časté změny environmentálního charakteru jsou již dlouhodobě významnými příčinami migrace. Periodicky se vracející období sucha či naopak záplavy snižují v mnoha oblastech perspektivní podmínky pro život. A to zejména v těch, jejichž primární obživou je zemědělství a obecně jsou charakterizovány jako rozvojové (Martin, 2013). V rámci aktuálního dění se migrační procesy stále více zrychlují. Mnohdy tak bývá z důvodu měnícího se stavu podnebí, respektive neobvyklému stavu klimatu, který vlivem nárůstu tropických bouří a hladin oceánů výrazně ohrožuje funkce pobřežních a ostrovních společenstev. Mnoho pobřežních regionů a ostrovů bývá často nepříznivě ovlivněno nedostatkem sladkovodních zdrojů, což představuje vážné problémy z hlediska půdní degradace či dokonce jejího úbytku, a to především u zemí, které jsou primárně zaměřené na zemědělskou činnost. Tyto faktory je potom možné považovat za zásadní v otázce lidské mobility (IOM, 2019).

Impulzy k environmentální migraci jsou také spory o přírodní zdroje, které bývají častým předmětem lidských konfliktů. Typická je problematika spojená se zvýšenými hladinami moří a tajícími ledovci, které jsou rizikem pro nízko položené státy, a v důsledku se stávají zcela neobyvatelnými. Okruh změn životního prostředí zahrnuje rovněž působení silných bouří ve formě ničujících hurikánů nebo tornád působících na lidská obydlí. Náhlé události způsobené těmito přírodními jevy znamenají pro obyvatele postižených oblastí dočasné nebo trvalé vysídlení. Migrace je z mnoha stran chápána jako negativní následek působení určitého faktoru. Nicméně jedná-li se o obavy z možných následků klimatických změn, může taková migrace fungovat i jako prostředek adaptační strategie, respektive jako prevence k ochraně proti pohromám. Z tohoto hlediska se jedná o tzv. dobrovolné přemístění (Martin, 2013).

1.1 Definice pojmu a typologie

V důsledku změn životního prostředí se v poslední době často diskutuje tzv. environmentální migrace. Škála definic pro vymezení tohoto pojmu je však relativně široká na to, aby umožnila zohlednit různorodost populačních pohybů, které jsou zapříčiněny environmentálními faktory. Stojanov a Duží (2017) například obecně charakterizují tento fakt jako proces dočasného či trvalého opuštění svého původního bydliště, a to v důsledku zásadního zhoršení stavu životního prostředí, ve kterém není

v dané době (či trvale) možné bezpečně přebývat. Zároveň navázala na tento termín Mezinárodní organizace pro migraci – IOM (2020), která charakterizuje environmentálního migranta jako osobu, která je převážně z důvodu náhlé nebo postupné změny stavu životního prostředí, jež nepříznivě ovlivňuje kvalitu jeho života či životních podmínek, nucena opustit dočasně či trvale svůj domov, a to buď vnitrostátně či mezinárodně. Zohledněná problematika environmentální migrace se týká zejména nedostatku základních přírodních zdrojů (dostupnost pitné vody, obživy atp.) či působení takových přírodních procesů (sopečná činnost, zemětřesení, tsunami, mimořádné změny podnebí), které ohrožují lidskou existenci a negativně působí na jejich kvalitu života (Stojanov a Duží, 2017).

Osoby považující se za environmentální migranty obecně nespádají do žádné z kategorií definovaných platným mezinárodním uprchlickým právem, tudíž mezinárodní uprchlické právo neposkytuje žádnou možnost ochrany a případného zajištění potřeb pro takové jednotlivé osoby. Jedinou možností legislativní ochrany, které lze dosáhnout, je mezinárodní či vnitrostátní právo orientující se na oblast základních lidských práv. Z tohoto hlediska lze vytyčit situaci nedobrovolného vysídlení obyvatelstva, na které se v důsledku působení přírodních katastrof uplatňuje zvláštní ustanovení, tzv. *Guiding Principles on Internal Displacement*. V tomto případě se však nejedná o právně závazný nástroj (Ionesco et al., 2017).

V současné době je primárním standardem mezinárodního práva, upravujícím povinnosti státu vůči uprchlíkům, Ženevská úmluva. Ta byla přijata v roce 1951 jako odezva na tehdejší uprchlickou situaci v Evropě (Ošťádalová, 2017), která nastala před rokem 1951. Protokol týkající se základních práv a svobod vztahuje definici pojmu „uprchlík“ na kteroukoliv osobu, která

se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit (UNHCR, 1993).

Stojanov (2008) vymezil v rámci definice environmentální migrace typologii pro jednotlivé kategorie environmentálních migrantů:

- 1. Environmentálně motivovaní migranti.** Jedná se převážně o osoby, které dobrovolně či preventivně (kvůli možné environmentální hrozbě) odcházejí z místa svého pobytu. Migrující osoby se stávají zranitelné vůči opakovaným povodním nebo podobným přírodním hrozbám.
- 2. Environmentální přesídlenci.** Tento typ osob je nucen opustit své bydliště, a to v zájmu svých životů, které jsou bezprostředně ohroženy negativními environmentálními procesy či jinými hrozbami. Kategorie takového typu se dále člení na *pozvolnou environmentální migraci*, která poskytuje relativně delší časové období pro volbu nové destinace, na rozdíl od *okamžitých environmentální přesídlenců*, kteří jsou nuceni k okamžitému přesunu před blížící se katastrofou.
- 3. Plánovaní přesídlenci.** V rámci plánovaného využití země jsou obyvatelé nuceni opustit místo bydliště, jedná-li se o stavbu letiště, rozvoj urbanizace a podobně.

V souvislosti s vývojem terminologie formulovalo IOM (2020) několik termínů vztahujících se k problematice environmentální migrace. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná právní definice, která by byla mezinárodně uznávaná, bylo předloženo několik návrhů na kategorizaci lidské mobility způsobené environmentálními faktory, jako je například definice vztahující se ke změně přírodních procesů – *klimatická migrace*. V souvislosti s klimatickou migrací je definována také konkrétní osoba spojená s tímto fenoménem, tzv. *klimatický uprchlík/ekologický uprchlík*, jako osoba, která je zranitelná vůči přírodním katastrofám či změnám klimatu. *Vysídlení po katastrofě* souvisí se situací, kdy jsou osoby nuceny opustit své domovy nebo místa pobytu v důsledku katastrofy či nepředvídatelného přírodního nebezpečí. Jedná se o lokality, které jsou extrémně zranitelné a jejich obyvatelstvo je tak vystaveno řádnému nebezpečí.

1.1.1 Obecné pojetí migrace

Migrace je jednou z důležitých forem prostorového přemísťování lidstva, která bývá také nazývána mobilitou. Jedná se o složitý proces, který je důležitým aspektem v rámci vývoje společnosti a bývá v zásadě výsledkem komplexního působení různých faktorů: sociálních (úroveň poskytovaného vzdělávání a zdravotnických služeb), ekonomických (lepší životní podmínky, možnost kvalitnějšího ekonomického/finančního zabezpečení), politických (pronásledování, válečné konflikty, například o přírodní zdroje) či případně zdravotních a v současné době stále častěji také environmentálních (změny klimatu, přírodní pohromy) změn (Bendl, et al., 2000). Dalšími důvody migrace

jsou demografické faktory (přelidnění) v souvislosti s ekonomickými a sociálními aspekty, antropogenní (lidské) faktory, které signalizují dlouhodobé přírodní změny jako rizika způsobená průmyslovými haváriemi (ropné či jaderné), důsledky rozvojových projektů (například urbanizace a těžba přírodních zdrojů), ozbrojené konflikty nebo války (Venc, 2018).

Stojanov (2018) v rámci obecné migrační terminologie popisuje rozdělení migračních toků na: **dobrovolné** a **nedobrovolné**. Dobrovolná migrace je proces svévolného a vědomého přesídlení, např. za studiem, pracovními záležitostmi aj. Stojanov zároveň upozorňuje na fakt, že ne vždy je forma pracovní migrace dobrovolná. Lidé migrující z ekonomických důvodů často hledají práci v zahraničí, protože pracovních příležitostí v rodných zemích je velký nedostatek. Většinou se jedná o případy, kdy jsou jedinci nuceni přistoupit k přesídlení pro zabezpečení svých rodin na základě odesílaných remitencí, které mohou být základním a snad i jediným finančním zdrojem jejich živobytí (Stojanov, 2018).

Kromě dobrovolné migrace vyplývající z vlastní iniciativy je možné identifikovat **nedobrovolnou (nucenou)** migraci, která se vztahuje na povinnost opuštění své země na základě vyhoštění, ohrožení života nebo evakuace. V rámci migračních směrů lze dále terminologii kategorizovat na **emigraci** jakožto vystěhování z dané země a **imigraci**, která značí přistěhování do cílového místa (AMO, 2009).

Pro samostatný termín **migrace** uvedla Mezinárodní organizace pro migraci IOM (2019) definici, jež charakterizuje tento pojem jako pohyb osob mimo místo jejich obvyklého pobytu přes mezinárodní hranici nebo probíhajícího uvnitř státu. Blíže definovat lze tedy **mezinárodně vysídlené osoby** jako osoby pohybující se z místa obvyklého bydliště přes mezinárodní hranice do země, ve které migrující osoby nejsou státními příslušníky (IOM, 2019).

Rámec **vnitřně vysídlených osob** dále vymezila terminologie Ministerstva vnitra České republiky (2020) která charakterizuje osoby tohoto typu jako

osoby nacházející se v obdobně nepříznivém postavení v zemi původu jako uprchlíci. Tyto osoby však na rozdíl od uprchlíků nehledají ochranu v jiném státě, ale zůstávají v zemi původu, aniž by překročily státní hranici do sousední země. Není možné je označit za uprchlíky podle definice Ženevské úmluvy, neboť se nenacházejí mimo zemi původu (MVČR, 2020).

Vnitřně vysídlené osoby setrvávající na území svého státu mohou mít řádné důvody k tomuto pohybu stejně tak, jako uprchlíci: ozbrojené konflikty, pronásledování, válka či násilí. Vzhledem k závažnosti stavu životního prostředí je také jedním z důvodů environmentální migrace ekologická katastrofa, popřípadě působení projektové činnosti, jako je například výstavba přehrad nebo dopravní infrastruktury (Bendl et al., 2000).

Aktuální data vztahující se k analýze globálních migračních trendů poskytl za rok 2020 Globální migrační portál (Global Migration Data Portal, 2021). V něm se uvádí, že počet mezinárodních migrantů celosvětově v roce 2020 přesáhl 280,6 milionů osob, což představuje 3,6 % světové populace. Konkrétní data uvádějí, že z celkového počtu migrujících bylo 52 % tvořeno muži a 48,1 % ženami. Podíl mezinárodních migrantů mladších 19 let dosáhl 14,6 %, a naopak osob ve věku 65 a starších dosáhl hranice 12,2 % (Global Migration Data Portal, 2021).

Podle Paláta (2014) představuje migrace významnou roli v globalizované společnosti a regionálním rozvoji. V rámci své historie prošel koncept výraznými změnami, zejména v období 19. století, kdy se o jeho vývoj zajímali předchůdci moderních teorií. Jedním z těchto teoretických konceptů vysvětlujících lidskou mobilitu je model „*push-pull*“¹, který popisuje různorodé důvody stojící za rozhodnutím migrovat. Dělí se do dvou skupin – *push* faktory a *pull* faktory. Obecně se v případě „*push*“ jedná o faktory vypuzující obyvatelstvo ze země svého původu. Jsou to:

- nedostatek pracovních příležitostí,
- nedostatečné zajištění bezpečnosti,
- zvýšené riziko válek a válečných konfliktů,
- zvýšená úroveň kriminality,
- chudoba,
- povodně, změny klimatu, environmentální rizika a jiné.

Push faktory jsou tedy jakýmsi kontrastem řady pozitivních táhnoucích (angl. *pull*) faktorů, které naopak lákají k přesunu do jiných oblastí majících přívětivější podmínky a působí dojemem vidiny lepšího životy:

- příležitost na trhu práce,

¹ *Push-pull theory* česky znamená „teorie tlaku a tahu“.

- kvalitní zdravotnictví,
- možnost vzdělání,
- příznivé podmínky životního prostředí,
- svoboda v ohledu náboženství a politiky a jiné.

Tyto dva faktory lze členit na ekonomické, kulturní a environmentální skupiny. Dominance ekonomického motivu je jednou z klíčových, jelikož se odráží od faktorů týkající se nedostatku ekonomických příležitostí či špatného systému vzdělávání, popřípadě zdravotnictví. Kulturní a environmentální faktory souvisí se znečištěním přírodního prostředí a přírodními katastrofami, diskriminací, ztrátou kulturního bohatství, chudobou nebo změnou klimatu. V komparaci s těmito faktory jsou pozitivnější formou *pull* faktory, které mohou být příležitostí nových pracovních míst včetně širších možností vzdělávání a poskytování lepších zdravotnických služeb (Palát, 2014).

Další „teorii“, která se stala relativně významnou v oblasti moderní migrace jsou tzv. Ravensteinovy zákony. Ty představují uskupený soubor migračních zákonitostí, které ve svém díle *The Laws of Migration* z roku 1885 popsal Ernst Georg Ravenstein, anglický geograf, kartograf a významný průkopník mezinárodních teorií.

Ravenstein (1885) v knize zmiňuje sedm základních migračních zákonů, které řeší otázku vztahu mezi urbanizací měst a migrací:

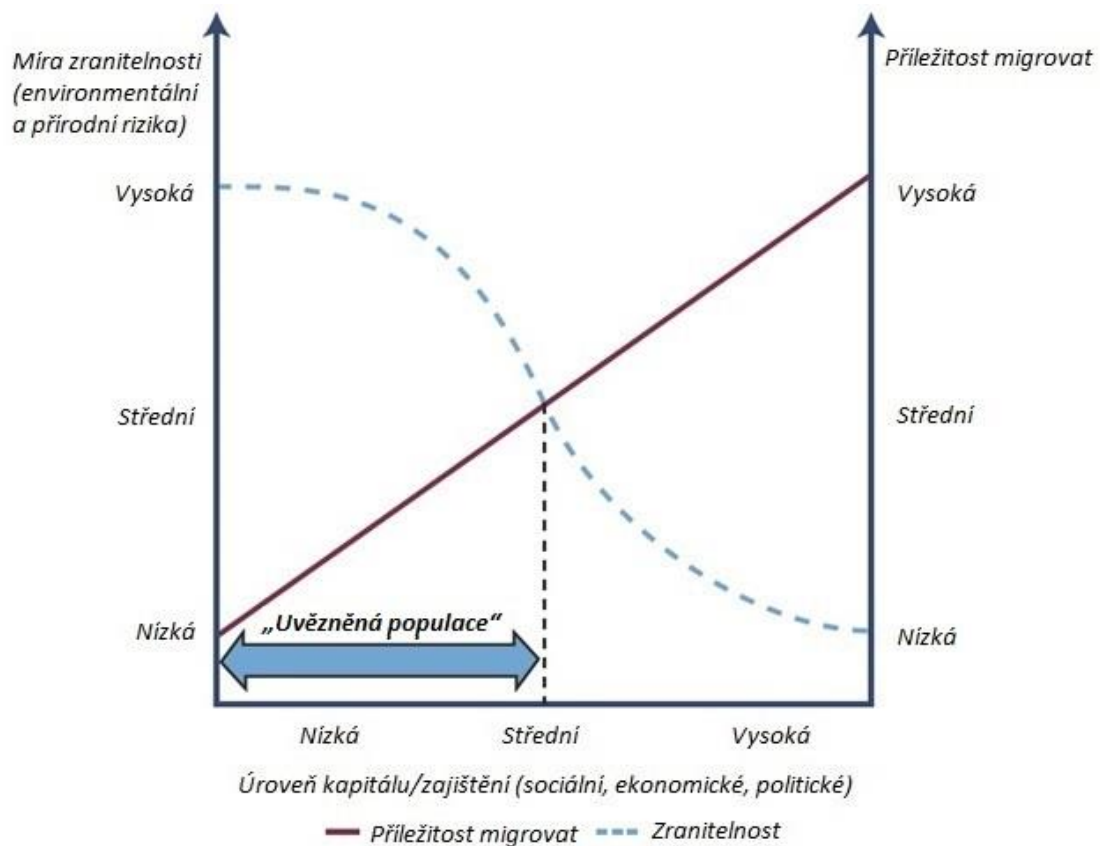
1. Jednotlivé migrační proudy vytvářejí migrační protiproudy.
2. Lidé z venkovských komunit migrují častěji než obyvatelé velkých měst.
3. Ženy migrují zpravidla o něco více než muži.
4. Migrační toky jsou mnohem častěji orientovány na krátké vzdálenosti v rámci sousedních regionů či zemí.
5. Vztah mezi procesem disperze a inverze.²
6. Cílem mezinárodní migrace, která představuje přesun na velké vzdálenosti, jsou často velká obchodní a průmyslová centra.
7. Kapacita městských částí, popřípadě oblasti, kam migranti směřují, je v důsledku migrace rozšiřována nabývajících populací (Ravenstein, 1885).

² Disperzní zemi popisuje Ravenstein jako zemi započítávající do své celkové populace včetně porodnosti a úmrtnosti také početnost přijímaných migrantů a inverzní zemi jako takovou, z jejichž nákladů je migrační populace financována (Ravenstein, 1885).

Rozhodnutí migrovat je podmíněno řadou ekonomických výloh jako je pokrytí nákladů na dopravu či zajištění výdajů na obstarání ubytování v nové destinaci. Proces mezinárodní migrace je sám o sobě relativně nákladný a stává se tak pro některé skupiny obyvatel těžce dostupným. Může docházet až k extrémním případům, které jsou označovány termínem „uvězněná populace“ (angl. „trapped population“), která charakterizuje situaci náhlé změny životního prostředí vyžadující bezprostřední migraci. Existuje mnoho migrantů, kteří nejsou dostatečně finančně ani sociálně zabezpečeni, a proto zůstávají „uvězněni“ v dané lokalitě.

Snížená úroveň kapitálu může zamezit přemístění ze zranitelné oblasti, a lidé jsou uvězněni v místech, pro které jsou příznačné environmentální hrozby. V příliš alarmujících situacích vyžadujících bezprostřední vysídlení lze předpokládat humanitární krizi, jež může mít negativní dopady na lidské životy (The Government Office for Science, 2011).

Obrázek 1: Schéma „uvězněné populace“

Převzato z The Government Office for Science (2011), upraveno autorkou.

Řadu migračních teorií doplňuje tzv. teorie migračních sítí, která často usnadňuje relokaci obyvatel z hlediska existence diaspory v místě cílové destinace. Umožňuje migrantům přesídlujících z původních regionů do sousedních zemí udržovat kulturní a jazykové vazby, které pro ně mohou působit výrazně atraktivněji než cesty na vzdálené kontinenty. Usnadnění migrace je v rámci cílové země projevem svobody pohybu, možnosti pracovních příležitostí nebo dočasné ochrany. Důležitým prvkem je mimo jiné možnost studia, přístup ke zdravotnickým službám a dostupnost podpůrných programů, které byly migrantům nabízeny zejména v Brazílii v období po silném zemětřesení na Haiti v roce 2010 (IOM, 2017).

1.1.2 Environmentální příčiny migrace

Environmentální příčiny migračních procesů zohledňují problematiku celosvětového působení přírodních katastrof související s klimatickou změnou, která zásadně ovlivňuje stabilní funkci přírodního prostředí v globálním měřítku.

Atlas environmentální migrace (2017) zveřejnil roční globální trendy Internal Displacement Monitoring Centre – IDMC, které udávají míru vnitřního vysídlení v souvislosti s klimatickými a povětrnostními riziky. V období mezi lety 2008–2014 tvořilo vnitřní migraci zhruba 185 milionů lidí ve 173 zemích, přičemž průměrně bylo každoročně vysídleno 26,4 milionu lidí. V tomto období byly nejčastějšími příčinami zejména klimatické změny, které tvořily 86 % všech environmentálních vnitřních migrací. Atlas dále uvádí jednotlivé přírodní hazardy, které byly v daném období nejčastějšími příčinami migrace:

- Povodně; 55 % celosvětové vnitřní migrace (zhruba 94 milionů lidí).
- Bouře (tropická cyklóna, tornáda a jiné); 29 % celosvětové vnitřní migrace (45 milionů lidí).
- Seismické aktivity (zemětřesení); 14 % celosvětového úhrnu (24 milionů lidí).

Dalšími příčinami byly například extrémní studené vlny, které byly důvodem k vysídlení 957 tisíc lidí; sesuvy půdy – 587 tisíc lidí; sopečné erupce – 567 tisíc lidí; lesní požáry – 228 tisíc a extrémní vlny veder – 2 tisíce lidí (Ionesco, 2017).

Z historického hlediska byla případem environmentální migrace opakující se období sucha v letech 1980 a 1990. Zejména v oblastech Východní Afriky způsobila výrazné škody zvláště v zemědělském sektoru, kde bylo pozorováno radikální snížení produkce, které přispělo k následnému vzniku hladomoru v postižených zemích. Tato sucha

v kombinaci s ekonomickými následky vedla k rozsáhlé trvalé vnitřní migraci převážně do velkých měst (FAO, 2018).

Venc (2018) ve své zprávě o Environmentální migraci reflektuje dva rozdílné environmentální faktory: události a procesy. Procesy popisuje jako pomalé změny související s nárůstem hladiny moře, desertifikací, nedostatkem obživy a absencí vodních zdrojů. Venc se zároveň domnívá, že s ohledem na riziko zvyšujících se hladin světových oceánů lze předpokládat, že se tento fakt bude týkat každého pobřežního státu světa. Zároveň se obává, že malé ostrovní rozvojové státy by vzhledem k environmentálním okolnostem mohly zcela zaniknout. Přírodní rizika, definovaná jako události, se odehrávají náhle a jsou často důvodem nuceného přesídlení osob. V takovém případě se jedná o formu monzunových povodní, bouří nebo tropických cyklón.

Vzhledem k dosavadním změnám klimatických poměrů hraje podnebí významnou roli v záležitostech fungování přírodních systémů, jako jsou klimatický systém Země nebo frekvence změn klimatických extrémů. Klimatický systém Země reguluje změny teplot či různé frekvence intenzity srážek a větrů, popřípadě oceánských proudů. Důsledky takových extrémů bývají například dlouho trvající suchá období či povodně, které jsou příčinou výrazných úhrnů srážek (Duží & Stojanov, 2017). V letech 2008 až 2018 bylo v důsledku přírodních katastrof vysídleno více než 260 milionů lidí; ohledem k roku 2018 jich bylo zaznamenáno až 17,2 milionů. Doposud se migrace způsobená přírodními jevy vztahovala zejména na oblasti Jižní Ameriky a Jižní Asie, nicméně i v jiných regionech světa se stala problémem rostoucím na významu (IOM, 2020).

Environmentální problematika se dlouhodobě dotýká zejména oblasti Bangladéše. Alespoň jednu třetinu země každoročně postihují intenzivní povodně, přičemž za posledních 42 let zažila tato země 28 významných povodní. Na základě tohoto faktu lze Bangladéš zařadit mezi tzv. „horká místa“³ environmentální migrace (Ionesco, 2017). Bangladéš je každoročně zasažen povodněmi nebo cyklóny, které jsou ve většině případů příčinami mnoha škod způsobených v infrastruktuře, zemědělství, komunitách, ale především na lidských životech. Zejména v monzunových obdobích, kdy dochází ke změnám podnebních vlastností je oblast výrazně zranitelná. Ve většině případů není

³ „Horká místa“, anglicky „hot spots“ jsou geografické regiony, jejichž populace jsou vysoce zranitelné vůči přírodním jevům, přičemž jejich živobytí je závislé na ekonomických činnostech, pro které největší riziko představuje změna klimatu (Adiku, 2018).

populace schopna migrovat na místa, která by jim poskytla větší bezpečí a ochranu před rizikem, a to zejména z důvodu nedostatku potřebných prostředků nebo podpory. V tomto případě se jedná o situaci uvězněné populace, která se tak vzhledem k nedostatečným prostředkům zajišťujícím bezpečné živobytí adaptuje na velmi nepříznivé podmínky (Ionesco, 2017).

Jednou z nejvýznamnějších událostí Bangladéše byla povodeň v roce 1998, která byla doposud považována za jednu z nejhorších v dějinách této země. Závěrečné vyhodnocení situace vymezilo několik faktorů, které spolu s klimatickou změnou zásadně ovlivnily průběh povodní:

- Tání sněhu v Indii a Nepálu v kombinaci se silnými srážkami.
- 20% nárůst srážek způsobil zvyšování hladin řek Ganga a Brahmaputra a dvojnásobek toho v řece Meghne.
- Zvýšená míra přílivů v Bengálském zálivu způsobená monzunovými obdobími.

Rozloha zaplavené oblasti tvořila 100 tisíc km² povrchu země. Více než 30 milionů obyvatel bylo následkem události vnitřně vysídleno a přesunuto do azylových center poskytujících dočasné zabezpečení, z čehož 20 milionů obyvatel přišlo zcela o své domovy. Zvyšující se podnební teploty měly v kombinaci s potenciálním zvýšením srážek v letním období vyšší pravděpodobnost vzniku infekčních chorob přenášející se mezi populací (Agrawala et al., 2003).

Vzhledem k okolnostem častého vzniku povodní je zřejmé, že se jedná o hlavní přírodní hrozbu, které je Bangladéš vystaven. Země se dále potýká s hrozbami jako jsou eroze břehů a tropické cyklóny, které stejně tak působí na masivní přesun populace (Akter, 2009).

2. Malé ostrovní rozvojové státy

2.1 Základní charakteristika

Malé ostrovní rozvojové státy tvoří samostatnou skupinu několika rozvojových zemí, které vznikly jako program SIDS v roce 1992 na Konferenci OSN o životním prostředí v Rio de Janeiro (UN-OHRLLS, 2015). V dubnu roku 1994 byl přijat Barbadoský akční program (BPOA), který vznikl na základě globální konference OSN o udržitelném rozvoji malých ostrovních rozvojových států jako komplexní dokument, jehož cílem bylo prosazovat zásady udržitelného rozvoje. Jedním z východisek bylo určit prioritní oblasti, pro které je na základě rozvoje lidských zdrojů a dalších meziodvětvových oblastí důležitá implementace nových opatření, která jsou nezbytná pro dosažení konceptu udržitelného rozvoje. V roce 2005 se v rámci přezkoumání desetiletého akčního plánu pro ostrovní státy konalo mezinárodní setkání, které prosadilo vznik nové strategie k udržitelnému rozvoji ostrovních států, Mauricijskou strategii (Schmidt, 2005). Strategie kladla důraz také na životní prostředí chráněných území, včetně mořských, pobřežních a suchozemských oblastí. Tato strategie prosadila ochranu biologické rozmanitosti korálových útesů a přidružených ekosystémů a přijala iniciativy na podporu obnovitelné energie a cestovního ruchu v rámci možných negativních dopadů globální finanční a hospodářské krize ekonomik SIDS (Thomas & Benjamin, 2018).

Ostrovní státy jsou kategorizovány na základě 58 regionálních území, které dohromady čítají zhruba 70 milionů obyvatel. Tabulka 1 vymezuje 38 členských států OSN a zároveň 20 států, které mezi členy OSN nepatří, respektive obecně působí jako přidružené státy regionální komise OSN. Rozdělení jednotlivých regionů je dále strukturováno na několik dalších geografických oblastí: Karibik, Pacifik, Atlantik, Indický oceán, Středozemní moře a Jihočínské moře (WHO, 2017).

Tabulka 1: Státy SIDS dle geografického členění⁴

Karibik	Pacifik	AIMS⁵
Americké panenské ostrovy Anguilla Antigua a Barbuda Aruba Bahamy Barbados Belize Bermudy Britské panenské ostrovy Curaçao Dominika Dominikánská republika Grenada Guadeloupe Guyana Haiti Jamajka Kajmanské ostrovy Kuba Martinik Montserrat Portoriko Surinam Sv. Kitts a Nevis Sv. Lucie Sv. Vincent a Grenadiny Svatý Martin Trinidad a Tobago Turks a Caicos	Americká Samoa Cookovy ostrovy Federativní státy Mikronésie Fidži Francouzská Polynésie Guam Kiribati Marshallovy ostrovy Nauru Niue Nová Kaledonie Palau Papua Nová Guinea Samoa Severní Mariany Šalamounovy ostrovy Tonga Tuvalu Vanuatu Východní Timor	Bahrajn Guinea-Bissau Kapverdké ostrovy Komory Maledivy Mauricius Seychely Singapur Svatý Tomáš a Princův ostrov

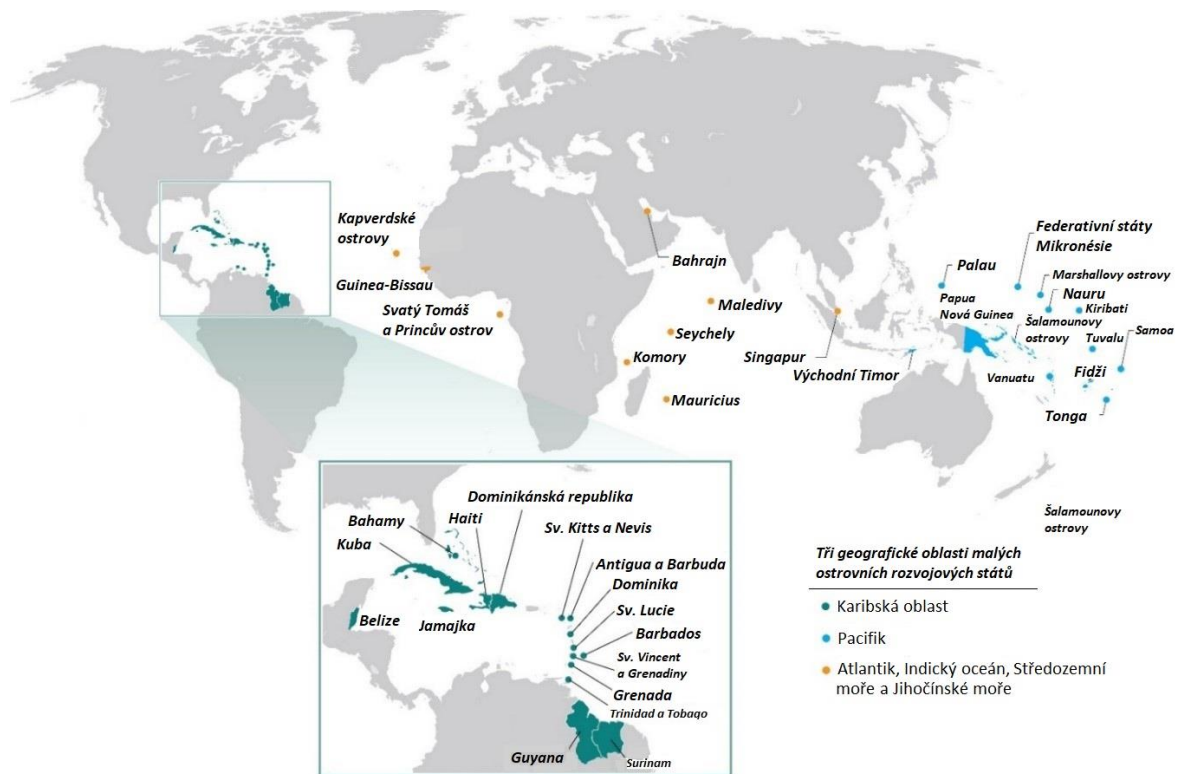
Upraveno autorkou podle WHO (2017).

⁴ Tučně vyznačené státy označují členy OSN.

⁵ AIMS je označení zkratky pro Atlantik, Indický oceán, Středozemní moře a Jihočínské moře.

Ostrovní rozvojové státy se nacházejí v první linii projevů extrémních klimatických změn, a i přesto, že se jednotlivé ostrovy liší svými vlastnostmi (fyzicky či vnitřní socioekonomickou strukturou), všechny mají podobnou úroveň udržitelného rozvoje, jenž vede k extrémní zranitelnosti vůči změnám klimatu. SIDS jsou přirozeně vystaveny řadě problémů, jako jsou snížená dostupnost pitné vody, nárůst hladiny moře nebo extrémní výkyvy atmosférických a oceánských teplot. Obyvatelstvo nízko položených států žije navíc převážně v pobřežních oblastech, které jsou mimo jiné ohroženy erozí (Thomas & Benjamin, 2018).

Obrázek 2: Malé rozvojové ostrovní státy (SIDS)

Převzato z Annual Review of Environment and Resources (2020), upraveno autorkou.

Společnými znaky malých ostrovních rozvojových států jsou především ekonomická, sociální a environmentální zranitelnost, jež nepříznivě ovlivňuje snahu o funkční předpoklady udržitelného rozvoje. Většina ostrovních států se nachází v nízko položených oblastech a je charakteristická především geografickou odlehlostí s relativně nízkým počtem obyvatel.

Růst a rozvoj SIDS je často negativně ovlivňován závislostí na importu a vysokými náklady na dopravu spolu s nepřiměřeně vysokou zranitelností vůči přírodním rizikům (WHO, 2017). Ostrovní státy se proto v rámci hospodářství orientují zejména na odvětví cestovního ruchu či pěstování a vývoz zemědělských plodin. Turistika je pro většinu ostrovních států hlavním ekonomickým přínosem, ale vlivem nestabilního podnebí jsou SIDS stále závislé na zahraniční pomoci a nejsou schopné dosáhnout potravinové soběstačnosti vlivem nepříznivých přírodních podmínek (Syróvátka et al., 2014).

2.2 Socioekonomická rizika SIDS

Sociální, ekonomické a environmentální pilíře udržitelného rozvoje jsou neoddělitelné. Přijatá rozhodnutí v jedné oblasti mohou mít silný a okamžitý dopad na ostatní, zejména jedná-li se o oblasti hospodářského růstu či změn klimatu. V současnosti je environmentální problematika úzce propojena s ekonomickými (průmysl, výroba potravin) a sociálními (urbanizace, růst populace) faktory, které se vyznačují neudržitelným způsobem spotřeby, výroby a vysokými náklady na dopravu.

UNEP (2014) stanovilo patnáct socioekonomických poznatků vztahujících se k zásadám udržitelného rozvoje ostrovních států:

1. Diverzifikace ekonomiky ostrovních států.
2. Inovativní přístupy orientované na oddlužení.
3. Posílení lokální komunikace a domorodých zkušeností.
4. Podpora sociální soudržnosti.
5. Aplikace široké škály příležitostí pro mládež.
6. Stanovení rovnosti žen a mužů.
7. Regulace zdravotních problémů.
8. Zachování kulturního dědictví a identity.
9. Zvýšení udržitelné formy cestovního ruchu.
10. Klimatické a ekonomické faktory migrace.
11. Budoucnost v zajišťování dostupných potravin.
12. Sladkovodní hospodářství pro 21. století.
13. Prevence a předpoklady k hrozícím rizikům.
14. Ekonomický a sociální dopad změny klimatu.
15. Snižování zdrojů pro financování rozvoje.

2.3 Environmentální rizika SIDS

Environmentální rizika jsou podle UNEP (2014) definována jako vznikající negativní rizika v oblastech životního prostředí, jejichž řešení/limitování je zásadní pro udržitelný rozvoj ostrovních států a korespondují se všemi třemi odvětvími udržitelného rozvoje – environmentálním, sociálním a ekonomickým, přičemž největší důraz je kladen na environmentální důsledky.

Ostrovní státy, jak již bylo zmíněno výše, jsou charakteristické svojí zranitelností, která je následkem nepříznivých vlivů působících na přírodní a životní prostředí. Podle UNEP bylo v roce 2014 identifikováno sedmnáct průřezových problémů environmentálního charakteru:

1. Znovunabytí biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb

- Zvyšující se množství invazních druhů.
- Ztráta tropických mlžných lesů.
- Eroze sedimentu v důsledku ztráty biologické rozmanitosti.
- Nadměrný rybolov a potenciální kolaps pobřežních mořských ekosystémů.
- Pokles agrobiodiverzity a funkcí ekosystémů ovlivňujících bezpečnost potravin a živobytí.

2. Udržitelné využívání přírodních zdrojů

- Nedostatek sladkovodních zdrojů.
- Ztráta ekosystémových služeb.
- Dosažení limitu obdělávaných půd.
- Přechod k obnovitelné energii.
- Rizika spojená se zkoumáním doposud nevyužitých přírodních zdrojů.
- Rozvoj zelené ekonomiky v oceánských oblastech.

3. Nakládání a hrozby chemických látek a odpadu

- Globálně emitované kontaminanty ovlivňující SIDS.
- Rostoucí spotřeba pesticidů.
- Ekologizace odpadu: Přeměna odpadu pro opakované využití.

4. Otázka změny klimatu a jeho dopady

- Neúměrný dopad změny klimatu a zvýšení hladiny moře v SIDS.
- Zintenzivnění extrémních událostí a vnějších vlivů na zvýšení zranitelnosti.
- Změna klimatu a životního prostředí vedoucí k migraci obyvatelstva. (UNEP, 2014)

2.3.1 Klimatická změna

Podle poslední, páté, zprávy Mezivládního panelu pro klimatické změny – IPCC (2014) jsou dominantními faktory změn klimatu antropogenní vlivy. Zásadní jsou zvýšené emise skleníkových plynů v atmosféře, které výrazně stupňují globální oteplování od poloviny 20. století. Celosvětová míra hladin moří byla od roku 1850 výrazně vyšší než průměrná míra během předchozích dvou tisíciletí. V mnoha částech světa, a to včetně ostrovních států, se mění struktury sladkovodních systémů ovlivňující kvalitu a množství dostupné vody.

V rámci pozorovaných teplotních trendů tichomořských ostrovních států docházelo v měřítku deseti let ke zvýšení rychlosti oteplování o 0,1–0,2 °C během 20. století. Takové změny působí nepříznivým vlivem na pobřežní ekosystémy, což se projevuje vyšší mírou zvýšené hladiny moře v porovnání s celosvětovým průměrem, záplavami nízko položených oblastí, pobřežní erozí či snížením pobřežního rybolovu. IPCC dále uvádí, že lidské ekosystémy jsou v souvislosti se změnami klimatu ohroženy zhoršenou kvalitou podzemní vody a obecnou degradací životního prostředí, s čímž je spojené vyšší riziko nemocí vyvolaných změnou klimatu a jejími následky. Mezi nejčastější nemoci v těchto podmínkách patří například cholera, která je způsobena špatnou kvalitou vody, nebo malárie, která vzhledem k měnícímu se klimatu vyvolává zvýšenou koncentraci přenašečů, nejčastěji komárů (IPCC, 2014).

2.3.2 Aliance malých ostrovních rozvojových států – AOSIS

V roce 1990 vznikla koalice Aliance malých ostrovních rozvojových států v reakci na negativní dopady změn klimatu. Hlavním cílem koalice bylo projednávat klimatickou situaci ostrovních států s OSN v Rámcové úmluvě o změně klimatu – UNFCCC (Chasek, 2005). AOSIS je koalici 44⁶ malých ostrovních a nízko položených pobřežních rozvojových států, z čehož některé z nich se řadí mezi nejméně rozvinuté země (např. Komory, Guinea-Bissau, Haiti, Kiribati, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Šalamounovy ostrovy, Východní Timor, Tuvalu a Vanuatu). I když některé z těchto zemí nejsou ostrovy (například Guyana), jsou v první linii hrozeb a dopadů změn klimatu (Ourbak & Magnan, 2017).

⁶ 39 členů, tedy SIDS včetně pěti pozorovatelů.

Mezi členy AOSIS patří také karibské ostrovy Antigua a Barbuda a Dominika, které v roce 2017 postihly hurikány Irma a Maria. Hurikán Irma dosahoval rychlosti větru až 300 km/h, přičemž Maria, která zasáhla podstatnou část oblasti Dominika, dosahovala rychlosti až 280 km/h. Tehdy bylo na ostrově Barbuda zdevastováno 95 % všech budov a postiženo bylo zhruba 1700 obyvatel. Ostrov se stal zcela neobyvatelným. V případě Dominiky zamezil hurikán Maria přístup k veškeré infrastruktuře, zanechal zpustošené farmy, domy a ostrov v troskách. Obyvatelé byli nuceni přesídlit se do sousedních zemí, načež ti, kteří setrvali na ostrově, byli rozmístěni do kolektivních center, která měla poskytnout zvláště rodinám s dětmi provizorní azyl.

Na základě dopadů způsobených oběma hurikány pracovalo IOM na výzkumu, tzv. *Displacement Tracking Matrix* (DTM), který – jako soubor prostředků používaný k monitoringu a sledování – analyzoval stav vysídlení, respektive mobilitu populace a její vlastnosti. Prostřednictvím shromažďovaných dat byla hodnocena situace v zasažených oblastech Dominika a Antigua a Barbuda, konkrétně v kolektivních evakuačních centrech, která dle zjištění neodpovídala přívětivým kritériím: nedostatek pitné vody a jídla, nedostatečná hygiena, absence oddělených prostor a zároveň absence opatření na ochranu soukromí (IOM, 2017). Vnitřně vysídlené osoby zasažených oblastí Antigua a Barbuda zůstávaly po dobu několika dalších týdnů po zásahu hurikánů v azylových centrech mimo své domovy. Odhadem bylo zaznamenáno celkem 1400 lidí žádajících o tento azyl, což představuje 1,5 % z celkového počtu vysídlených osob po katastrofě.

Také na ostrově Dominika byly identifikovány zhruba 3 tisíce lidí, které byly odkázány na evakuační centra po dobu několika následujících týdnů. Celkově bylo vysídleno důsledkem přírodní katastrofy na 35 tisíc lidí, což představuje téměř 50 % celkové populace oblasti Dominika (IDMC, 2018).

Pro Alianci ostrovních států jsou následky přírodních katastrof alarmujícím podnětem pro zvýšení kvality zásad, na které klade důraz. Je velmi důležité investovat do preventivních opatření, stejně jako do adaptačních systémů umožňujících snižování rizika případných katastrof, přičemž tyto adaptační systémy mohou být přínosem pro bezpečnější budoucnost (AOSIS, 2019).

V rámci vyjednávacího výboru Valného shromáždění OSN za účelem vypracování úmluvy o změně klimatu AOSIS stanovila tři cíle:

1. Navrhnout Mezivládnímu vyjednávacímu výboru (INC) společný postoj k Rámcové úmluvě o změně klimatu.
2. Směřovat pozornost na neutěšitelnou situaci ostrovních států ohrožených globálním oteplováním.
3. Zjednat strategie, které by řídily zájmy AOSIS účinnou Úmluvou (Betzold, 2010).

2.4 Environmentální migrace z ostrovních států

Jak bylo zmíněno v kapitole Environmentální migrace, přesídlení obyvatelstva ostrovních států bývá ovlivněno určitými faktory, jako jsou války, občanské konflikty nebo hledání nových ekonomických příležitostí. V poslední době se však projevují nové hnací síly těchto jevů – změna klimatu, degradace životního prostředí a vzestup hladiny moří.

Migraci na ostrovních státech může ovlivnit riziko spojené se ztrátami základních zdrojů, které bývá častým spouštěčem konfliktů zejména v oblastech výrazného nedostatku těchto základních zdrojů. Problém tak bývá často jen těžko řešitelný, protože je velmi obtížné dosáhnout mírových dohod poskytující spravedlivé řešení (UNHCR, 2011). Z hlediska neustále se měnící variability podnebí a zhoršujícího se stavu životního prostředí lze předpokládat, že přesun obyvatelstva ostrovních států bude nadále stoupat. Nejvíce ohroženou skupinou ostrovů je region Tichomoří, který je tvořen převážně nízko položenými ostrovy. Zejména zde je riziko postupného nárůstu mořských hladin příčinou toho, že daná území nebudou v krajních situacích přístupná obyvatelstvu, tudíž se stanou zcela neobyvatelnými, popřípadě budou tato území čelit potenciální ztrátě celé pevniny (UNEP, 2014).

Příkladem z této řady ohrožených oblastí jsou Maledivy, které – byť oblíbená destinace v oblasti cestovního ruchu – čelí několika problémům majícím dopady na životní prostředí: přetížení ekosystémů, urbanizace, výstavba infrastruktury, zvýšené znečištění a spotřeba přírodních zdrojů. Ve spojitosti s těmito faktory způsobenými turismem existují mimo jiné možná environmentální rizika, jako jsou globální oteplování, zvýšené hladiny moře a vznik dalších tsunami.

Poslední vlna tsunami zasáhla oblast Malediv 26. prosince roku 2004 a dosahovala rychlosti 700 km/h (The World Bank, 2010). Vlna způsobila vážné škody na infrastruktuře nejen v oblasti Malediv, ale také v celém regionu Indického oceánu. Zasažené byly ostrovy Mauricius, Madagaskar, Seychely a Komory, nicméně tsunami se

dotklo také zemí Afriky jako je Somálsko, Tanzanie a Mosambik. Přes 10 tisíc lidí bylo v důsledku této katastrofy vysídleno ze svých ostrovů a dalších 9 tisíc bylo dočasně vnitřně přesídleno (Ramalanjaona, 2011). Podle Světové banky (2004) našlo mnoho těchto vnitřně přesídlených osob dočasný azyl na sousedních ostrovech, které jim bezprostředně poskytly bezpečí, nicméně, tato situace strhla rovněž vlnu trvalé mezinárodní migrace.

Podle Světové banky (2004) byly celkové škody vyčísleny na 470 milionů USD, což představovalo 62 % státního HDP Malediv. Škody byly zaznamenány na budovách, turistických střediscích, školách, dopravě a zdravotnických zařízeních, a to včetně důležitých oblastí zemědělství a rybolovu. Více než 1300 lidí utrpělo během této události zranění; 83 lidí zemřelo a dalších 25 bylo pohřešovaných. Na rozdíl od ostatních oblastí byly Maledivy významně zasaženy a z celkové populace bylo vnitřně přesídleno zhruba 7 %. V důsledku přírodní katastrofy bylo 29 tisíc osob vysídleno a dalších 13 tisíc zůstalo dlouhodobě v provizorních centrech, načež podstatná část obyvatel jednotlivých ostrovů setrvala u svých příbuzných (The World Bank, 2004).

3. Případová studie: ostrov Hispaniola

Poté, co byla v předešlých kapitolách popsána problematika degradace životního prostředí, která rozvíjela hlavní téma práce věnující se environmentální migraci ve spojitosti s oblastmi malých ostrovních rozvojových států, přistoupíme nyní ke konkrétní případové studii, jejíž cílem je charakterizovat vybraný ostrov Hispaniola a současně vymezit souvislosti mezi jednotlivými státy a výše zmíněnou problematikou environmentální migrace.

3.1.1 Ostrovní charakteristika

Ostrov Hispaniola je druhým největším ostrovem v souostroví Velkých Antil, který je ohraničen Atlantským oceánem a Karibským mořem. Zároveň je severně obléván Mexickým zálivem, který odděluje Karibik od Yucatánského poloostrova (The World Factbook, 2020). Nepravidelné pobřeží na jihu tvoří dlouhý a poměrně štíhlý poloostrov, severně naopak kratší, který je oddělen zálivem Gonâve (750 km²). Součástí je také několik menších ostrovů včetně dvou větších Île de la Gonâve a Île de la Tortue (Britannica, 2021). Ostrov je politicky tvořen dvěma státy, západní Republikou Haiti a východní Dominikánskou republikou, které odděluje státní hranice o délce 376 km. Ostrov je považován za druhý nejlidnatější v Západní Indii a po Kubě je druhým největším v regionu Karibského souostroví (Britannica, 2017).

Obrázek 3: Ostrov Hispaniola v Karibském regionu

Převzato z Wikimedia Commons; Block (2010).

Hispaniola se nachází na hranici dvou tektonických desek: Severoamerické desky a Karibské desky. Dvě hlavní aktivní zlomové linie překračují většinu ostrova od západu k východu, což znamená, že oba státy mají stejnou pravděpodobnost vzniku zemětřesení (UNEP, 2013).

Včetně sdílení stejného ostrova mají obě země společný historický vývoj od koloniálních dob, americké okupace, až po autokratické režimy. Vzhledem k rozličné ekonomice obou států je Dominikánská republika oproti Haiti výrazně stabilnější, přičemž Haiti představuje nejchudší zemi západní polokoule (The World Bank, 2012).

Haiti spolu s Dominikánskou republikou patří mezi rozvojové země, pro které jsou charakteristické mimo jiné negativní znaky limitující rozvoj států: vysoká míra korupce, špatný vládní systém, problematické zajištění veřejného zdraví a nižší produktivita zemědělství než je tomu v mírných podnebných pásmech. Ve státě Haiti je běžná vysoká míra vládní korupce a poskytování minimálních veřejných služeb, díky čemuž je považována za jednu z nejchudších a nejvíce přelidněných zemí Nového světa.⁷ Velká část obyvatelstva žije částečně nebo trvale bez veřejného přístupu k elektřině, vodě, kanalizaci a lékařské péči a má absenci povinné školní docházky (Diamond, 2005).

Haiti bylo na základě Indexu vnímání korupce (CPI) v roce 2020 zařazeno mezi vysoce zkorumpované státy. Ze 180 klasifikovaných zemí se umístilo na 170. místě a jeho korupční hodnota klesla na skóre 18 (státy s nejnižší mírou korupce mohou dosáhnout až sta bodů). Na rozdíl od Haiti dosáhla Dominikánská republika v Indexu vnímání korupce skóre 28 z možných 100, což znamená, stejně jako u Haiti, vysokou úroveň a zároveň se zařadila na 137. místo z možných 180 zemí (Transparency International, 2021).

Poslední oficiální odhady sledující stav Haiti uvádějí, že v roce 2012 tvořilo HDP na osobu 797 USD a podle Indexu lidského rozvoje se Haiti zařadilo na 169. místo ze 189 zemí. Více než 6 milionů obyvatel z celkového počtu dosahujícího 10 milionů žilo pod hranicí chudoby (2,41 USD/ den) a více jak 2,5 milionu obyvatel žilo v extrémních podmínkách chudoby (1,12 USD/ den). Odhaduje se, že HDP v roce 2019 kleslo o 1,4 % a země zaznamenala oslabení měny (25,5 %) a nekontrolovatelnou inflaci (17,5 %). Dvě pětiny populace jsou zcela závislé na zemědělském sektoru, který stále

⁷ Termín „Starý svět“ je obecným označením té části světa, kterou její obyvatelé znali předtím, než se setkali s Američany. Kontrastuje s tzv. „Novým světem“, jenž byl na Západě označením pro Asii, Afriku a Ameriku (Kinuthia, 2018).

zůstává vysoce zranitelný vůči rizikům spojeným s přírodními katastrofami. V rámci hospodářského a sociálního rozvoje jsou hlavními problémy nejen škody způsobené přírodními jevy, ale především chudoba, klesající zahraniční pomoc a znehodnocení národní měny (The World Bank, 2020).

Dominikánská republika naopak v posledních pětadvaceti letech zažila období ekonomického růstu, kdy mezi lety 2015 a 2019 dosahovala roční míra růstu HDP v průměru 6,1 %. Během tohoto období se stala také jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik v Latinské Americe a Karibiku. Aktuálně je z ekonomického hlediska výrazně lépe zabezpečena než Haiti, a disponuje stabilnější politickou situací a hospodářským rozvojem. V uplynulém desetiletí byl hospodářský růst podstatným činitelem při snížení chudoby a zároveň podpořil expanzi střední třídy obyvatelstva. Míra chudoby ve venkovských oblastech však je stále aktuálním problémem, předpokládá se, že národní míra chudoby vzroste v roce 2020 na 14,2 %. V reakci na to Dominikánská republika uplatňuje větší část veřejných investic na podporu obnovení průmyslových a zemědělských sektorů a zároveň k zamezení zvyšování míry chudoby (The World Bank, 2020).

Dominikánská republika byla historicky především vývozcem cukru, kávy a tabáku, ovšem v posledních letech se ekonomika výrazně změnila a sektor zemědělství vystřídal sektor služeb (například cestovní ruch a stavebnictví), který tvoří významnou složku příjmů státního rozpočtu. V rámci dovozu jsou primárním partnerem Spojené státy Americké (dále jen USA), která tvoří 41,4 %, dále Čína 13,9 % nebo Mexiko a Brazílie. Dováží se zejména ropa, potraviny, bavlna či textilie, chemikálie a farmaceutika. Dominikánská republika je také vývozcem mnoha surovin, jako je zlato, stříbro, kakao, cukr, káva, tabák či maso, převážně do USA (50,3 %), Haiti (9,1 %), Kanady nebo Indie (údaje k roku 2017) (CIA, 2021).

3.1.2 Historický kontext

Ostrov byl osídlen původními domorodými Američany již 5 tisíc let předtím, než jej „objevil“ Kryštof Kolumbus při své první zámořské cestě. Jednalo se o skupinu arawackých indiánů – Tainos a Ciboney, kteří se v té době živili zemědělstvím a jejich populace dosahovala půl milionu obyvatel. V příštích několika desetiletích zotročili Španělé většinu tohoto obyvatelstva, které bylo následně nuceno těžít zlato. V důsledku špatných podmínek spolu s pracovním vyčerpáním a výskytem těžkých chorob, klesla

populace domorodého obyvatelstva v 16. století na přibližně 30 tisíc obyvatel a původní obyvatelé na konci toho století téměř zcela vymizeli (Encyclopædia Britannica, 2021).

V roce 1697 získala Francie od Španělů západní třetinu ostrova, Santo Domingo. Těžba zlata pokračovala díky přítomnosti nově importovaných otroků z jiných karibských ostrovů, kteří podléhali ovšem špatným podmínkám, stejně jako mnozí před nimi. Poté, co byly doly se zlatem vyčerpány, část Španělů opustila ostrov a zbylá část se přeorientovala na chov dobytka, koní a na pěstování kávy a cukrové třtiny na plantážích, které obdělávali hlavně afričtí otroci (New World Encyclopedia, nedatováno).

V 18. století (1791) v Santo Domingo vypukla první otrocká vzpoura – Haitská revoluce, která byla začátkem úspěšného období pod vedením Toussaint L'Ouverture. Ostrov se podařilo sjednotit, a v roce 1804 po neúspěšném pokusu napoleonských vojsk opět obnovit otroctví na ostrově, bylo vyhlášeno Haiti za nezávislé na Francii. Roku 1844 byla od Haiti osamostatněná také Dominikánská republika. Haiti se stalo druhou nejstarší nezávislou zemí v Latinské Americe. Na přelomu 19. a 20. století čelily oba státy Hispanioly velké politické nestabilitě a zásadní roli v tehdejší situaci hrály ekonomické vztahy s USA. Vztahy mezi Haiti a Dominikánskou republikou nebyly nikdy zcela příznivé. Zatímco Dominikánci měli svoje předky převážně evropského původu nesoucí španělskou kulturu, Hait'ané byli z převážné většiny potomky afrických otroků. Ačkoli ekonomika Dominikánské republiky často závisela na haitské (levné) pracovní síle, v jednání obyvatelstva Dominikánské republiky se projevovaly náznaky svrchovanosti vůči africké rase (New World Encyclopedia, nedatováno).

3.2 Základní charakteristika státu Haiti

Haiti neboli Republique d'Haiti (hlavní město Port-au-Prince) je nejhornatější zemí v Karibském moři a tvoří západní třetinu ostrova Hispaniola. Oblast se vyznačuje tropickým/ semiaridním podnebím s povětšinou drsným a hornatým terénem disponujícím průměrnou nadmořskou výškou 470 metrů. Nejnížší bod tvoří Karibské moře – 0 metrů a nejvyšší bod Pic la Selle – 2 674 metrů. Celková rozloha země zaujímá plochu 27 750 km², z čehož 190 km² je tvořeno vodní plochou. Haiti hraničí se státy Kuba, Jamajka, Dominikánská republika, Turks a Caicos a Bahamy, přičemž sousední Kuba leží přibližně 80 kilometrů západně od severního poloostrova Haiti a Jamajka zhruba 190 kilometrů západně od jižního poloostrova.

V rámci národnostních skupin se jedná o výskyt převážně následujících etnických skupin: z 95 % afrického typu a smíšeného/bílého 5 %. Oficiálními jazyky jsou kreolština a francouzština (CIA, 2021). Haiti je silně spjata s kulturou praktikující kromě běžných náboženství i prvky *Vodou*, jinak známo jako *Voodoo*, jež bylo uznáno oficiálním náboženstvím v roce 2003 a představuje 2,1 % z celkového poměru náboženství v této zemi. Hait'ané praktikují náboženství římskokatolické (54,7 %), protestantské (28,5 %), a 10,2 % obyvatel se označuje za ateisty (CIA, 2020).

Podle CIA (2021) dosáhne počet obyvatel na Haiti čísla 11,198.240, a to již v červenci 2021. Je přitom zohledněna situace v rámci nadměrné úmrtnosti, jež může mít za následek například nižší průměrnou délku života, vyšší úmrtnost anebo nižší míru růstu populace.

Haiti je jedna z nejchudších a nejméně stabilních zemí v Latinské Americe. Dva roky po zemětřesení v roce 2010 (viz. kapitola Zemětřesení na Haiti 2010) zažila společnost výrazný nárůst v celonárodní míře chudoby, zejména ve venkovských komunitách. Podle statistik bylo prokázáno, že v roce 2012 žil více než jeden ze dvou Hait'anů za méně než 2,41 USD na den a každý čtvrtý Hait'an na hranici extrémní chudoby ve výši 1,23 USD.

Navzdory tomu byl zaznamenán relativní pokrok v poklesu extrémní chudoby haitského obyvatelstva z 31 % na 24 %, a to mezi lety 2000 a 2012, kdy došlo k výraznému zlepšení především v přístupu k základním potřebám. I přes mírný pokles celkové chudoby v zemi Haiti zůstává jednou ze zemí, která v zájmu udržitelného rozvoje v boji proti chudobě a nerovnosti vyžaduje zvláštní ochranu a bezpečnost ze strany politiky, která by měla působit zejména v oblastech hospodářského růstu, a správy, co se veřejných věcí a investic týče. Práce s chudobou a rozvojem stále zabírá první příčku v zemi, včetně zaměření se na zranitelné skupiny, jako jsou ženy, děti a venkovské oblasti. Ty jsou domovem více než poloviny celkové populace, v nichž přetrvává kromě extrémní chudoby zejména stále se zvyšující nerovnost v oblastech příjmů (The World Bank, 2015).

Podíl rozdělených pracovních sil v jednotlivých sektorech je následující: 38,1 % obyvatel pracuje v zemědělství, dále v průmyslu (11,5 %) a službách (50,4 %). Zemědělská půda tvoří zhruba 66,4 %, orná půda 38,5 %, trvalé kultury 10,2 %, trvalé pastviny 17,7 %, les 3,6 % a ostatní 30 %. Více než dvě třetiny obyvatelstva nemá formální zaměstnání

a nezaměstnanost odhadem k roku 2010 dosáhla 40,6 %. Pod hranicí chudoby žije necelých 60 % populace (CIA, 2021).

V roce 2005 se zrodila vize Marshallova plánu pro Haiti, která formulovala 53 environmentálně orientovaných strategií plánu rozvoje (Nováček, et al., 2005). Posláním vzniku Marshallova plánu bylo, respektive je, vytvoření stabilního udržitelného rozvoje a odstranění negativních vlivů působících na funkčnost státu. Takovými jsou například obchod s drogami, praní špinavých peněz či korupce. Pouze dlouhodobě orientovaný plán je funkční, proto je na rozdíl od menších humanitárních a rozvojových projektů zapotřebí soustředěná a koordinovaná působnost s dosažitelnými cíly, která povede k pozitivním a dlouhodobým změnám na Haiti.

Marshallův plán pro Haiti byl sestaven na základě implementace dvou fází: krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobá fáze se charakterizovala stabilizací situace ve státě po dobu čtyř let a zároveň bylo jejím cílem uspokojit základní potřeby pro život (zdravotní péče, vzdělání) a základní potřeby k bezprostřednímu přežití v kritické situaci (přístup k nezávadné vodě, přístřeší, zajištění potravin). Z dlouhodobého hlediska byla tato fáze odhadnuta na téměř 40 let, respektive po dobu dvou generací. Během této doby se mělo Haiti stát částečně rozvinutou zemí, která by mohla poskytovat v budoucnu rozvojovou pomoc jiným zemím v kritických situacích. Tuto dlouhodobou fázi je možné kategorizovat specifitěji do tří podfází:

1. Dosažení demokratické úrovně

Demokracie je spojována s budováním efektivní státní správy, místních samospráv a podporou budování infrastruktury (zejména energetiky, dopravy a telekomunikace). Stát by měl být schopen uspokojit základní lidská práva, sociální a zdravotní pojištění, zdravotní péči a podobně.

2. Dosažení podnikatelské úrovně

Vývoj se nevyhne podstatnému zapojení zahraničních soukromých investorů, nicméně země by měla být schopna aktivního zapojení se také do mezinárodního obchodu a zaručit příznivé podmínky pro podnikatele a rozvoj nevládního sektoru.

3. Dosažení úrovně udržitelného rozvoje

Udržitelný rozvoj je cílem plného rozvoje země. Lidé mohou rozhodovat o svém vlastním životě a kultivovat svůj lidský potenciál. Specifikace udržitelného rozvoje spočívají v kvalitě a udržitelnosti života, nikoli v materiálním ekonomickém růstu (Nováček, et al., 2005).

Univerzita v Cambridge vydala zprávu o udržitelném rozvoji za rok 2020, ve které hodnotí Index udržitelnosti v měřítku 166 rozvojových zemí. Haiti se umístilo na 154. místě s globálním indexem udržitelnosti 51.7. Podle SDGs byl v daném roce zaznamenán lehký ekonomický nárůst, a s tím i průmyslové a inovativní odvětví infrastruktury. Naopak došlo k poklesu v rozvoji udržitelného využívání hospodářství a krajiny. Nicméně mnoho stanovených cílů je ve fázi stagnace nebo neobsahují data žádná (Sachs et al., 2020). Index je klasifikován na základě 17 cílů Agendy pro udržitelný rozvoj, které byly přijaty na Summitu OSN v roce 2015 jako program globálního rozvoje vycházející z výsledků Rozvojových cílů tisíciletí (Nováček, 2010).

3.3 Environmentální problémy Haiti

Světová banka (2020) zařazuje Haiti mezi oblasti, které jsou výrazně zranitelné vůči přírodním katastrofám, jako jsou hurikány, extrémní bouře, povodně, sucha, eroze půdy či zemětřesení. Tato přírodní rizika mohou ohrozit až 96 % populace. Zranitelnost Haiti vůči environmentálním rizikům lze chápat i jako důsledek slabé státní správy veřejných věcí, jež má dopad na kvalitu infrastruktury, ekonomickou stagnaci a omezené investice v rámci velmi slabého vzdělávání. V důsledku změn klimatu se v průběhu nastávajících let očekává zvýšená frekvence a intenzita extrémních povětrnostních jevů, které mohou zasáhnout ještě silnějšími rázy v celém Karibském regionu (The World Bank, 2020).

Obyvatelé Haiti se potýkají s environmentálními problémy zejména ve formě suchých a neúrodných půd, a v období úhrnných dešťů převážně s povodněmi, které jsou rizikovější zvláště ve venkovských částech státu z důvodu znehodnocení půdy zemědělským aktivitám (Alscher, 2011). I přes pokroky v rozvoji země – CIA (2021) uvedlo, že celkem 75 % populace má mnohem lepší přístup ke zdroji pitné vody (91,5 % obyvatel v městech a 55,4 % obyvatel na venkově) – existuje celkem 25 % populace, která přístup k pitné vodě nemá. Jsou to z většiny obyvatelé venkova (44,6 %) a města (8,5 %).

V roce 2016 zasáhla Haiti nejsilnější karibská bouře za téměř deset let (hurikán Matthew), která způsobila mnoho škod včetně ztrát na životech (The World Bank, 2020). Hurikán silně zasáhl komunity podél pobřeží a oblasti Grand Anse, Nippes a Sud. Sud byl zasažen nejsilněji, ale i Grand Anse a Nippes byly vážně poškozeny. Na základě bližší analýzy hurikánu bylo zaznamenáno 1,4 milionu lidí, kteří se ocitli v krizové

situaci a 546 lidí, kteří následkům hurikánu podlehli. V zasažených oblastech silně vzrostl také počet nakažených cholerou v rámci nedostatku čisté vody a zvýšily se obavy o další nárůst epidemií, jako jsou malárie a zápal plic (Médecins Sans Frontières, 2016). Odhaduje se, že katastrofa zasáhla více než 2,1 milionu lidí včetně 438 zraněných a 132 nezvěstných. Celkem 500 tisíc dětí zůstalo odkázáno na humanitární pomoc.

Celkové škody a ztráty na obydlích se odhadují na něco málo přes 600 milionů USD, přičemž bezmála 175 tisíc obyvatel přišlo zcela o své domovy. Ihned po udeření hurikánu bylo přibližně 200 tisíc lidí přesunuto do provizorních center, která byla zřízena v okolí zasažených oblastí. Tento fakt spustil lavinu vnitřní migrace do sousedících měst Jeremie a Les Cayes, případně i do hlavního města Port-au-Prince. Stejně jako oblast infrastruktury, tak i oblast zemědělství, jež představuje významný podíl trhu práce, utrpěly značné škody. Zemědělské plodiny, například káva a kakao, budou znovuobnoveny ke své produkci v rozmezí dvou let. Před hurikánem Matthew byla potravinová nejistota odhadována na méně jak 34 %, přičemž následná pohroma poznamenala až 800 tisíc lidí, kteří se ocitli v krizové situaci a nebyl jim poskytnut dostatečný přísun potravin (Schultz, et al., 2016).

3.3.1 Zemětřesení na Haiti 2010

Dne 12. ledna 2010 zasáhlo Haiti po dobu 35 sekund zemětřesení o síle 7,0 stupně Richterovy stupnice. Jednalo se o zatím nejsilnější zemětřesení v oblasti za posledních 200 let. Hypocentrum se nacházelo v blízkosti zemského povrchu v hloubce asi 10 kilometrů a samotné epicentrum bylo poblíž města Léogân, asi 17 kilometrů od hlavního města Port-au-Prince, které spolu s městy Carrefour, Pétienville, Delmas, Tabarre, Cité-Soleil a Kenscoff utrpělo značné škody. Zemětřesení způsobilo tíživou situaci, která ovlivnila ekonomické dění státu (Government of the Republic of Haiti, 2010).

Přibližně 3 miliony obyvatel, což představuje jednu třetinu národní populace, bylo zasaženo. Podle vnitrostátních orgánů došlo k úmrtí 250 tisíc lidí a více než 300 tisíc bylo zraněno. Následky události si nesla nejen populace, ale také samotné jádro ekonomiky a správy, institucionální odvětví veřejného a soukromého sektoru, jakožto i vztah s mezinárodními partnery a některými nevládními organizacemi (Margesson, et al., 2010).

Zásadním problémem byl dopad zemětřesení na infrastrukturu. Bezmála 105 tisíc obytných domů bylo zničeno a dalších 208 tisíc výrazně poškozeno. Zasaženy byly také vzdělávací instituce a více než 50 nemocnic a zdravotních středisek bylo vyřazeno z provozu. Zemětřesení též ovlivnilo hlavní přístav či Prezidentský palác, Parlament, soudy a většinu budov ministerstev a veřejné správy. Následky události vyvinuly výrazný tlak na životní prostředí a přírodní zdroje, což posílilo vnitřní nestabilitu státu Haiti. Celkové škody a ztráty způsobené zemětřesením vystoupaly odhadem na 7,9 miliardy USD, což v roce 2009 představovalo přes 120 % hrubého domácího produktu. Byla propočtena také hodnota celkové ztráty nemocnic, budov, silnic, mostů, škol a přístavů včetně bytových jednotek a fyzického majetku na 4,3 milionů USD, což představuje více jak polovinu celkových nákladů způsobených katastrofou (Government of the Republic of Haiti, 2010).

Následky zemětřesení spustily migrační vlnu, jež postihla přes 700 tisíc lidí, kteří byli z Port-au-Prince nedobrovolně, v rámci environmentálních dopadů na existenční podmínky, vysídleni. Více jak 597 tisíc lidí v reakci na zemětřesení opustilo hlavní město dobrovolně a přesídlilo se z větší části do venkovských oblastí, které byly vesměs nedotčeny.

Cílem dobrovolné migrace byla také Dominikánská republika, blízké sousední ostrovy nebo USA. Zásadním úkolem bylo zajištění humanitární pomoci všem těm, kteří setrvali v zasažených oblastech, zejména v očekávaných obdobích dešťů (červen až listopad). Prioritou bylo vybudování dalších nouzových přístřešků, jež byly doposud početně nedostačující (Margesson, et al., 2010).

I po deseti letech však Haiti čelí několika problémům, které ohrožují cíle fungující prosperity země. Haiti se nadále potýká s nedostatkem potravin, které jsou příčinou podvýživy zejména u dětí. Zdravotní komplikace se u většiny projevují působením nedostatečné hygieny a závadných zdrojů pitné vody, které je častou příčinou vzniku epidemie cholery (Nesbitt a Miks, 2020).

3.4 Základní charakteristika státu Dominikánská republika

Dominikánská republika se nachází v Karibské oblasti a tvoří dvě třetiny východní části ostrova Hispaniola mezi Karibským mořem a Atlantským oceánem, východně od Haiti (IDB, 2014). Jejím hlavním městem je Santo Domingo a v roce 2019 byla považována za devátou největší ekonomiku v Latinské Americe s hrubým domácím

produktem 88,9 miliard USD. Největším hrubým domácím produktem Latinské Ameriky disponovala v roce 2019 Brazílie (1,84 miliard USD) a poté i Mexiko (1,26 miliard USD) (Statista, 2021).

Rozloha státu činí 48 670 km², z čehož vodní plocha zabírá 350 km². Na území převládá tropické podnebí s nízkými sezónními teplotami, respektive se sezónními výkyvy srážek. Dominikánská republika je geograficky různorodá: disponuje nejvyšší horou Karibiku, Pico Duarte – 3 098 metrů, a nejnižší nadmořská výška je naměřena v Lago Enriquillo – 46 metrů.

Dominikánská republika je zemí, která disponuje bohatou a rozmanitou karibskou kulturou. Stále však existuje řada obyvatel žijící v chudých komunitách, kde navíc převládá kriminalita. V současné době žije v chudobě z celkové populace 40,4 % obyvatel a 10,4 % v extrémních podmínkách chudoby. Jednotlivé příčiny chudoby se opírají o problémy spojené s přírodními katastrofami a vládní korupcí, kde lidé žijí v podmínkách nedostatku pitné vody, zdrojů potravy, špatných zdravotních a pracovních podmínek a mnoha dalších.

Otázka celonárodní chudoby je řešena prostřednictvím návrhů vznášeným vládě, které by vedly k odpovědnosti za nedostatek vkládaného úsilí do alespoň základních potřeb obyvatel včetně širšího zabezpečení chudých čtvrtí, ve kterých panuje strach z kriminality (Cruz, 2020). Mezi nejchudší regiony v Dominikánské republice patří horské provincie La Descubierta a Neiba, kde na konci 90. let žilo zhruba 47 % chudých lidí a 30 % v podmínkách extrémní chudoby. Populace zde žijící se věnuje zejména zemědělským činnostem (pěstování kávy, fazolí, chov hospodářských zvířat), v údolích se naopak prosazuje rybolov a těžba (Alscher, 2011). Převážná většina obyvatelstva je soustředěna v jižních pobřežních oblastech, které se charakterizují výrazným pobřežním rozvojem, na rozdíl od horských údolí Cordillera Central, kde se vyskytují zejména menšiny obyvatel. Zhruba tři pětiny Dominikánců se nachází pod hranicí chudoby, a to i po zlepšení situace národního hospodářství. Celkový počet obyvatelstva dosáhne dle odhadu CIA (2021) v červenci 10,597.348.

Španělský jazyk je převládajícím úředním jazykem, nicméně velmi běžnou se stává také angličtina kvůli časté migraci do USA. Mezi haitskými přistěhovalci se mluví kreolsky či francouzsky. Z hlediska náboženství se více než čtyři pětiny obyvatelstva hlásí

k římskokatolické církvi, dále protestantské (21,3 %), ale také zde žije 28 % obyvatelstva, které se neřadí k žádnému vyznání (Britannica, 2021).

Hlavní pracovní činností je pro 14,4 % populace zemědělství, které využívá 51,5 % půdy. Celková nezaměstnanost Dominikánské republiky je 13,5 %, z čehož 19,7 % je tvořeno nezaměstnaností mezi ženami. Většina obyvatel patří do kategorie s nízkými příjmy včetně většiny zemědělců a obchodníků (Britannica, 2021). Podle CIA (2021) se odhaduje, že v roce 2014 byl z hlediska průmyslového odvětví zaznamenán největší nárůst v oblastech cestovního ruchu, průmyslu (20,8 %) a služeb, které přesahují 64,7 % (CIA, 2021).

Diamond ve své knize „*Collapse: how societies choose to fail or succeed*“ (2005) definuje stav životního prostředí Dominikánské republiky pomocí osmi environmentálních problémů, které podkopaly základy původní společnosti: odlesňování (zmíněno níže), limitování mořských zdrojů, eroze půdy, degradace stavu vodních zdrojů, neadekvátní využívání toxických látek, výskyt invazivních druhů, problematika populačního růstu a antropogenní dopady.

Většina pobřežních oblastí byla v rámci nadměrného rybolovu, půdní eroze a odlesnění půdy silně poškozena. Eroze představují rizika rovněž pro přehradní nádrže vyrábějící vodní energii v zemi. Z hlediska kvality vod jsou proto determinované hodnoty v řekách poměrně neadekvátní. Nároky na její kvalitu vytvářejí také průmyslová odvětví, která svůj odpad skládají do potoků, stejně jako obyvatelé, kteří nemají přístup k veřejnému ukládání odpadu v městských čtvrtích. Průmysl využívá při těžbě materiálů intenzivní technologie, což bývá častou příčinou degradace koryt řek.

Již v 70. letech docházelo k masivnímu využívání insekticidů, toxických pesticidů a herbicidů v lépe situovaných zemědělských oblastech. Dominikánská republika v oblastech zemědělství tyto toxiny nadále používala, a to i přesto, že v ostatních zámořských zemích byly dávno zakázané. Toxiny využívané v zemědělských oblastech měly za následek velký úbytek ptačích druhů a s tím spojená byla podobně problematika invazivních druhů v rámci intenzivního zalesňování těžných a poškozených lesních území. Vzhledem k měnícímu se stavu vegetace bylo další překážkou rozšíření invazivních druhů borovic, které představovaly zejména pro borovice dominikánské riziko výskytu chorob, jenž by mohlo výrazně ohrozit zalesněné svahy.

Diamond dále uvádí jeden z nejzásadnějších problémů rozvíjející se v Dominikánské republice, který tkví v dopadu rostoucí populace ve smyslu průměrné spotřeby zdrojů, produkce odpadu a celkového působení společnosti. Země se stále častěji věnuje konzumu, který negativně působí na environmentální aspekty země. Získávané množství spotřebního zboží vydává odpovídající množství odpadu, které má převahu nad systémy likvidující komunální odpady, což se může projevat formou znečištěných potoků, okolí silnic, ulic, venkova či samotných měst (Diamond, 2005).

3.4.1 Environmentální problematika Dominikánské republiky

Problematika dominikánského jihozápadu byla až do 80. let spojována se silnými procesy odlesňování. Na začátku 80. let došlo od roku 1922 k výraznému snížení zemědělských plantáží a používání dřevěného uhlí jako zdroje energie z přibližně 75 % na 12 %. Navzdory tomu bylo zaznamenáno z počátku 80. let opětovné navýšení na zhruba 28 %. Od té doby je ale nárůst lesních porostů v Dominikánské republice pod správou rozsáhlých zalesňovacích programů (např. Plan Quisqueya Verde), a je podporován z hlediska využití energie jinými zdroji než doposud používané dřevěné uhlí (Alscher, 2011). Některé oblasti, zejména ty v blízkosti haitských hranic však stále podléhají nekontrolovatelné těžbě dřeva. Proces odlesňování má nepříznivé důsledky projevující se formou sesuvů půdy, které negativně ovlivňují stav zemědělské půdy v rámci eroze, případně jedná-li se o možné povodně. Příkladem přeshraniční problematiky byly v roce 2004 silné povodně doprovázené erozí půdy, které zasáhly konkrétní části Dominikánské republiky a Haiti v lokalitě pobřeží jezera Enriquillo. Týkalo se to zejména oblastí Mapou, Fond Verette a města Jimaní na dominikánských hranicích, které byly zasaženy silnými srážkami, což mělo za následek přívalové povodně, ke kterým se také přidaly sesuvy půdy (Brandimarte et al., 2009).

Celkem 41 300 lidí bylo postihnuto, z čehož více než 700 lidí zahynulo na následky na dominikánských hranicích a 2600 lidí na haitských hranicích. Po detailním přezkoumání celé události bylo zjištěno hned několik pochybení. Jedna z nich byla bezesporu odlesnění na hranicích mezi oběma státy a zvláště nevhodné umístění většiny budov, které stály na březích řek, respektive v nízko položených částech daných oblastí.

Na jednu stranu vedl úbytek haitských lesů ke změnám srážkových vlastností, jež vedlo ke zvýšené pravděpodobnosti počátku suchých období. Nicméně navzdory tomu v situacích intenzivních dešťů, zvláště v období hurikánů, nebyl odtok vody nikterak přírodně zadržován z důvodu absence lesů po odlesnění, a proto docházelo k sesuvům

půdy a k již zpětně zmíněným povodním. Následkem toho došlo v daných oblastech k plošnému vymizení veškeré infrastruktury včetně budov, a přes 3 tisíce místních obyvatel přišlo o své domovy (Alscher, 2011). Podle informací CNN z roku 2004 bylo v rámci katastrofy vysídleno zhruba 15 tisíc obyvatel (CNN, 2004).

4. Srovnání Haiti a Dominikánské republiky v kontextu environmentální migrace

Haiti je zemí, která se charakterizuje především jako emigrační země, přičemž Dominikánská republika je kombinací emigrace, imigrace a tranzitní (jinak řečeno, nelegální) migrace. Silným důvodem migrace je degradace životního prostředí, která zesiluje vnitřní a mezinárodní lidskou mobilitu. Vzájemné sdílení ostrova Hispaniola znamená rovněž vzájemné sdílení určitého okruhu problémů, kterým obyvatelé běžně čelí. Úroveň degradace životního prostředí se ale mezi oběma liší (Alscher, 2011).

Podle OECD (2017) historie migrace mezi Haiti a Dominikánskou republikou ovlivnila současnost obou zemí. Z počátku bylo 18. a 19. století předmětem přesunů z hlediska obchodování s otroky či dobrovolných nebo ekonomických důvodů, obecně však byla Dominikánská republika zemí přijímající přistěhovalecké osoby k pracovním činnostem na cukrových plantážích, nejčastěji z anglicky mluvících zemí Karibského regionu.

Od 60. letech 20. století se země stala emigrační oblastí, zejména do USA, kde v roce 2000 přebývalo až 879 tisíc Dominikánců. Haitiané, kteří tvoří podstatnou část obyvatelstva Dominikánské republiky, aktivně přispívají k hospodářské činnosti. To se však týká zejména těch, o které není u místních Dominikánců příliš zájem jako například oblasti zemědělství, stavebnictví a některé ze služeb. Haiti nacházelo v Dominikánské republice mnohem lepší příležitosti zejména v roce 2010, právě v době, kdy došlo k silnému zemětřesení. Ekonomika Dominikánské republiky se v tomto období výrazně zlepšila zejména díky sektoru cestovního ruchu a zón volného prodeje, čímž přilákala rostoucí počet mezinárodních migrantů (OECD, 2017).

Základními environmentálními problémy obou zemí, které představují významné riziko environmentální migrace, jsou hurikány, sesuvy půdy, tropické bouře, přívalové povodně, zemětřesení a sucha. Haitská strana je výrazněji ohrožena hurikány a zemětřeseními, které jsou v současnosti jejími nejčastějšími environmentálními problémy, nicméně spolu s Dominikánskou republikou sdílí problematiku intenzivního odlesňování, degradace půdy a přívalových povodní (UNEP, 2013).

Podle UNEP (2013) má Haiti spolu s Dominikánskou republikou velmi vysokou úroveň zranitelnosti vůči přírodním rizikům. Uváděná data vycházejí z Indexu světového rizika (*World Risk Index*), který se ročně zabývá rizikem katastrof v důsledku extrémních

přírodních událostí v rámci 181 zemí světa. Mezi ně řadí Dominikánskou republiku na 24. místo a podle hodnocení je pravděpodobnost výskytu přírodních rizik „velmi vysoké“. Navzdory tomu je Haiti dle Indexu světového rizika zařazeno na 32. místo v závislosti na své míře zranitelnosti (UNEP, 2013).

V haitské historii migrace byly běžnými příčinami politické a ekonomické faktory, v poslední době se uvádí také faktory spojené s degradací životního prostředí, které jsou stále aktuálnější „push“ faktorem pro vnitřní i mezinárodní migraci (Alscher, 2011). Migrace provází zemi od konce 19. století, její hlavní toky často směřovaly do Dominikánské republiky nebo na sousední Kubu za práci na plantážích. Později v 50. letech začali migrující obyvatelé upřednostňovat USA, kde vzdělání Hait'ané hledali lepší životní příležitosti (Alscher, 2011).

Po zemětřesení v roce 2010 následovala úhrnná migrace v závislosti na nedostupnosti základních potřeb postižených obyvatel. Z počátku docházelo k emigraci z hlavního města Port-au-Prince do sousedních měst, nicméně mnoho z migrujících se již do svých domovů nevrátilo a hledalo náhradní zázemí v zahraničí. Právě kvůli pracovním příležitostem a vysoké životní úrovni (kvalitní vzdělání, zdravotnictví a sociální ochrana) cestovalo mnoho migrantů do zemí jako byla Francie, Kanada či USA. Více než 10 tisíc Hait'anů v roce 2010 až 2013 emigrovalo do Brazílie. Přechody přes Dominikánskou republiku a Peru poskytly mnoha lidem vstup bez potřeby získání víza. V Brazílii, podobně jako v USA, hledala přistěhovalecká populace z Haiti zaměstnání zejména v oblastech stavebnictví (převážně muži) a ve službách (ženy). Imigrace způsobila Brazílii vysoké výdaje spojené s cestovními náklady, kriminalitou, obchodováním s lidmi, diskriminací a problémy s integrací nové kultury ve své zemi (IOM, 2017).

Dominikánská republika je často vystavena rychle působícím přírodním rizikům, jako jsou bouře, cyklóny, povodně a sesuvy půdy. Stejně tak na ni působí hrozba náhlých i pomalých změn životního prostředí, jež se projevují zejména vzestupem hladiny moře a desertifikací. Tyto faktory ovlivňují zvláště nejchudší a nejzranitelnější vrstvy populace (IOM, 2015).

Pro vnitřní migraci Dominikánské republiky, která v zemi zvláště převažuje nad migrací mezinárodní, je typický přesun z venkova do měst, a to zejména do Santo Domingo a Santiago. Dalšími cílovými provinciemi jsou například Puerto Plata nebo La Romana, které jsou zejména oblastí mezinárodního cestovního ruchu. Hlavní příčinou migrace

z venkovských komunit do měst je krize v zemědělství, která silně zasahuje zdejší ekonomiku. V některých regionech se krize týká špatných podmínek životního prostředí anebo špatné organizace ze strany vlády. Velká města jsou pro migranty značnou příležitostí k zajištění kontaktů a určitého finančního příjmu k budoucí mezinárodní migraci (Alscher, 2011).

Odhadem k roku 2012 bylo zaznamenáno celkem 524 426 přistěhovalců, z čehož 87,3 % bylo tvořeno haitskou populací, pro které jsou hybnou silou nejčastěji udávány ekonomické důvody, jako například lepší příležitosti k zaměstnání nebo příznivější klimatické podmínky (IOM, 2015).

Závěr

Cílem práce bylo vymezit základní typologii environmentální migrace a souběžně tak nastínit komplexní charakteristiku fenoménu environmentální migrace. Ta působí řadou nepříznivých důsledků na malé ostrovní rozvojové země, kterým byla věnována podstatná část práce. V rámci bližšího zaměření byl obsah orientován na konkrétní oblast ostrovních států, a to z hlediska případové studie ostrova Hispaniola. Záměrem této studie bylo prozkoumat oblast v kontextu environmentální migrace a současně tak porovnat oba samostatné státy náležící ostrovu Hispaniola. Zároveň byly zohledněny okolnosti vzniku migrace v důsledku environmentálních příčin, ať už z řad historického vývoje či samotných vlastností států, které se na problematice odráží. Závěrem byla provedena komparace mezi státy Haiti a Dominikánská republika, která se orientovala na problematiku migrace z environmentálního hlediska a migračních toků, v zastoupení přírodních katastrof v daném regionu. Následky těchto událostí představují významná rizika omezující a zároveň ohrožující existenční podmínky dané populace.

První otázka bakalářské práce se snaží objasnit téma souvislosti mezi změnami životního prostředí a migračními procesy. Vzhledem ke zvyšujícím se environmentálním rizikům, v globálním měřítku, bude vyvíjen stále intenzivnější tlak na migraci. Často používaná data Mezivládního panelu pro změnu klimatu (2007) ve svých zprávách očekává v letech 2090–2099 jasné navýšení teplot, a to v měřítku 2–4°C (IPCC, 2007). Obecně se klimatická změna vztahuje na pravděpodobnost výskytu extrémního sucha, půdních erozí, intenzivních povodní nebo zvýšených hladin moří zejména v pobřežních oblastech. Tyto jevy mohou působit jako jedny z hlavních příčin environmentální migrace z hlediska ohrožení existenčních podmínek. V rámci dalších prognóz změn klimatu práce poskytuje doplnění reálných příkladů postižených zemí.

V práci se často vyskytují data Mezinárodní organizace pro migraci (2008), která v rámci environmentální problematiky migrace uvádí prognózy v měřítku následujících 80 let. Nicméně skutečnost, že bude vzhledem k vyšším a závažnějším dopadům environmentálních hrozeb docházet k intenzivnějším migračním procesům, nelze jednotlivá rizika jednoznačně vyloučit. Je proto v zájmu koordinace jednotlivých států, u kterých výrazně převažuje vysoká míra zranitelnosti nad bezpečností populace, aby přijaly realizace nových právních nástrojů, které by poskytovaly dostatečnou ochranu nejen environmentálním migrantům (pevně stanovená definice z právního hlediska,

kontrolovaný přechod mezi hranicemi, poskytnutí pomoci v cílových destinacích pro mezistátní migranty apod.), ale také péči o rozvoj zranitelných regionů a infrastruktury, které by mohly napomoci zajištění předběžných opatření před možnými katastrofami a jejich následky.

Práce zodpověděla také druhou otázku ze stanovených cílů, která se orientovala na aktuální a budoucí situaci ostrovních států z hlediska životního prostředí. Malé ostrovní rozvojové státy jsou vzhledem ke své geografické odlehlosti, nízkému počtu obyvatel a nízkopoloženým oblastem vysoce a dlouhodobě náchylné k přírodním rizikům. I přes nevyhnutelnou zranitelnost vůči přírodním vlivům nepřestávají malé ostrovní rozvojové státy rozvíjet svůj potenciál za podpory udržitelného rozvoje. Tato kapitola z hlediska udržitelnosti jednotlivých rozvojových zemí vymezila některé iniciativy vztahující se na podporu udržitelnosti dané oblasti. Mezi zmíněnými byla například Aliance malých ostrovních rozvojových států, která se snaží na postupné změny klimatu reagovat poskytováním strategií, které by regulovaly globální oteplování a zejména jeho následky. Další iniciativou je Marshallův plán pro Haiti, který shrnul do 53 environmentálně orientovaných strategií plány rozvoje představující snahu o dosažení takových úrovní, které by navrátily oslabeným zemím stabilitu. Marshallův plán pro Haiti byl původním Plánem pro obnovu poválečné Evropy, která znovu nabyla hospodářského růstu, proto se s ohledem na rozvojové země očekávalo stejných výsledků.

Případová studie ostrova Hispaniola rozkryla problematiku států Haiti a Dominikánské republiky v kontextu environmentální migrace, kterou se zabývá třetí, a tedy i poslední otázka ze stanovených cílů bakalářské práce. Přehled základních charakteristik státu Haiti včetně porovnání státního HDP, Indexu vnímání korupce a lidského rozvoje s ostatními zeměmi prokázalo, že Haiti z hlediska těchto kritérií představuje výrazně rozpolcený stát, sužovaný chudobou a nestabilním vládním systémem. Obecně je v důsledku častých environmentálních katastrof, jako jsou zemětřesení či půdní eroze (v provázanosti s deforestací krajiny) závislá na humanitární pomoci stejně jako na zahraničním obchodu, který pro stát představuje spolu s turismem a zemědělstvím primární ekonomické zdroje. Ačkoli obě země sdílí jeden ostrov, na rozdíl od Haiti zažila Dominikánská republika v posledních letech neobvyklý ekonomický růst. Velký význam má v zemi turismus, který zabírá první příčku státní ekonomiky, a hned po ní je kladen důraz na zemědělský export. Nicméně platí, že Dominikánská republika je stále jednou ze zemí s málo rozvinutou ekonomikou, byť s velkým potenciálem.

V environmentálním kontextu nelze však opomenout její nestabilitu a zranitelnost, jejíž východiskem je často problematika spojená s migrační krizí. Degradující stav životního prostředí, jenž je stále jednou z věcí, která oblast výrazně zasahuje a má silný vliv na společnost a prostředí, je nevyhnutelnou změnou, která může ovlivnit budoucí rozvoj země. Příkladem toho, že Dominikánská republika je na relativně vysoké úrovni zranitelnosti vůči přírodním rizikům, bylo vymezení jejího postoje v Globálním indexu klimatických rizik, kde v roce 2015 dosahovala osmého místa celosvětové příčky zranitelnosti v oblasti klimatu. Je tedy zřejmé, soudě podle výsledku z Indexu, že stejně jako Haiti bude do budoucna scénář rozvoje vysoce záviset na těchto přírodních podmínkách.

Práce se zabývala otázkou environmentální migrace z hlediska obou zemí, a je evidentní, že se tyto státy nachází v potenciálním ohnisku environmentálních příčin. Ty nejzákladnější a nejčastější vymezil Jared Diamond v knize *Collapse*, kde rozvíjí myšlenku osmi environmentálních problémů Dominikánské republiky. Nicméně vztah mezi oběma zeměmi z hlediska migrace je dosti rozličný. Vzhledem k trendům a vlastnostem jednotlivých zemí představuje Dominikánská republika pro Haiti nejprůzračnější variantu destinace, a podle všeho v letech 2010 až 2013 tvořila haitská populace z celkového počtu přistěhovalců 87,3 %. Je to zejména proto, že dominikánská strana dokáže poskytovat lepší životní příležitosti co se vzdělávání, zaměstnání a sociálního – zdravotního zabezpečení týče.

Současnou problematiku obou zemí tedy prohlubuje fakt, že se nehledě na odlišnou ekonomickou situaci nachází v přímé linii potenciálních ohnisek přírodních katastrof, které výrazně ohrožují existenční podmínky a podmínky prosperujícího hospodářství. Vzhledem k těmto podmínkám je populace ohrožena bezprostředním a nenávratným vysídlením, ať už v rámci dobrovolného či nedobrovolného charakteru, o čemž pojednává obecný termín environmentální migrace.

Seznam použitých zdrojů

ADIKU, Prosper. 2018. *Brief - Migration in Climate Change Hotspots: Opportunities and Challenges for Adaptation* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/brief-migration-climate-change-hotspots-opportunities-and-challenges-adaptation>

AGRAWALA, Shardul – OTA, Tomoko – AHMED, Ahsan Udin – SMITH, Joel – AALST, Maarten van: OECD. 2003. *Development And Climate Change In Bangladesh: Focus On Coastal Flooding And The Sundarbans* [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/env/cc/21055658.pdf>

AKTER, Tahera. 2009. *Climate Change and Flow of Environmental Displacement in Bangladesh* [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228980619_Climate_Change_and_Flow_of_Environmental_Displacement_in_Bangladesh

ALSCHER, Stefan. 2011. *Environmental Degradation and Migration on Hispaniola Island* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-degradation-and-migration-hispaniola-island>

AMO. KOMISE PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ (CSD). 2009. *Migrace* [online]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Migrace-CSD1.pdf>

AOSIS. 2019. *About Us – AOSIS* [online]. Dostupné z: <https://www.aosis.org/about/>

BENDL, Jiří – RÁBELOVÁ, Eva – TŘEBICKÝ, Viktor. 2000. *Životní prostředí, migrace a bezpečnost: Úvod do problematiky. Praha: Ministerstvo životního prostředí* [online]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/doc/8BD65AB992350ABDC1256FAF0049ECF0>

BETZOLD, Carola. 2010. *'Borrowing' Power to Influence International Negotiations: AOSIS in the Climate Change Regime, 1990–1997* [online]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-9256.2010.01377.x>

BLOCK, Mathias – WIKIMEDIA COMMONS. 2010. *Location Hispaniola* [online]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:LocationHispaniola.svg>

BRANDIMARTE, Luigia – BRATH, Armando – CASTELLARIN, Attilio – BALDASSARRE, Baldassarre Di. 2009. *Isla Hispaniola: A trans-boundary flood risk mitigation plan* [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.pce.2008.03.002>

BRITANNICA. 2017. *Hispaniola. Encyclopedia Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Hispaniola>

BRITANNICA. 2021. *Dominican Republic. Encyclopedia Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Dominican-Republic/Settlement-patterns>

CABLE NEWS NETWORK – CNN. 2005. *At least 900 dead in Caribbean flooding* [online]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2004/WORLD/americas/05/28/caribbean.storm/index.html?eref=sitesearch>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY – CIA (Washington, DC). 2021. *The World Factbook: Haiti* [online]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/haiti/>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY – CIA (Washington, DC). 2021. *The World Factbook: Dominican Republic* [online]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/dominican-republic/>

CRUZ, Amanda – *Borgen magazine* 2020. *Poverty in the Dominican Republic and Its Connection to Crime* [online]. Dostupné z: <https://www.borgenmagazine.com/poverty-in-the-dominican-republic-2/>

DIAMOND, Jared. 2005. *Collapse: How Societies Choose To Fail Or Succeed* [online]. Dostupné z: <https://uniteyouthdublin.files.wordpress.com/2015/01/collapse-jared-diamond.pdf>

DUŽÍ, Barbora – STOJANOV, Robert. 2017. *Environmentální migrace: Encyklopedie Migrace* [online]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/environmentalni-migrace/>

DUŽÍ, Barbora – STOJANOV, Robert. 2017. *Typologie environmentální migrace* [online]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/typologie-environmentalni-migrace/>

DUŽÍ, Barbora – STOJANOV, Robert. 2017. *Změna klimatu a migrace: Encyklopedie Migrace* [online]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/zmena-klimatu-a-migrace/>

FAO. 2018. *Drought characteristics and management in North Africa and the Near East* [online]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/ca0034en/CA0034EN.pdf>

GLOBAL MIGRATION DATA PORTAL. 2021. *International Migrant Stock 2020* [online]. Dostupné z: https://migrationdataportal.org/data?i=stock_perc_&t=2020

GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF HAITI. 2010. *Action Plan for National Recovery and Development of Haiti: Immediate key initiatives for the future* [online]. Dostupné z: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/hai140761.pdf>

CHASEK, Pamela S. 2005. *Margins of Power: Coalition Building and Coalition Maintenance of the South Pacific Island States and the Alliance of Small Island States* [online]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-9388.2005.00433.x>

INTER-AMERICAN DEVELOPMENT BANK. 2014. *Climate Change and IDB: Building Resilience and Reducing Emissions – Regional Study: LAC Small Island Developing States* [online]. Dostupné z: <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Background-Paper-LAC-Small-Island-Development-States.pdf>

INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE – IDMC. 2018. *The Atlantic hurricane season and the importance of resilience* [online]. Dostupné z: https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2018-GRID-spotlight-atlantic-hurricane-season_0.pdf

- INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE (IDMC). 2018. *Global Report on internal displacement* [online]. Dostupné z: https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/201805-final-GRID-2018_0.pdf
- IOM. 2014. *Dominican Republic* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/dominican-republic-0>
- IOM. 2015. *Some policies that might influence the relationship between environment and migration in the Dominican Republic* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/policy-brief-series-issue-7-some-policies-might-influence-relationship-between-environment-and>
- IOM. 2017. *Displacement Tracking Matrix (DTM) – Antigua Hurricane Irma Response Return Intention Survey* [online]. Dostupné z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Return%20Intention%20Survey%20Report_V1_%20Antigua%20%20Barbuda%20%28002%29.pdf
- IOM. 2019. *Glossary on Migration* [online]. Dostupné z: <https://www.iom.int/key-migration-terms#International-migration>
- IOM. 2019. *World Migration Report 2020* [online]. Dostupné z: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020>
- IOM. 2020. *Environmental Migration Portal - Environmental Migration* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration-1>
- IOM. 2020. *Migration and Climate Change Nexus* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/migration-and-climate-change-nexus>
- IONESCO, Dina – MOKHNACHEVA, Daria – GEMENNE, François. 2017. *IOM. The Atlas of Environmental Migration* [online]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/atlas-environmental-migration>

IPCC. 2014. *The IPCC's Fifth Assessment Report: What's in it for Small Island Developing States?* [online]. Dostupné z: https://cdkn.org/wp-content/uploads/2014/08/IPCC-AR5-Whats-in-it-for-SIDS_WEB.pdf

KINUTHIA, Samuel. 2018. *What Does Old World And New World Refer To?* [online]. Dostupné z: <https://www.worldatlas.com/articles/what-does-old-world-and-new-world-refer-to.html>

MARGESSON, Rhoda – TAFT- MORALES, Maureen. 2010. *Haiti Earthquake: Crisis and Response* [online]. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA516429.pdf>

MARTIN, Susan F. 2013. *Environmental change and migration: what we know* [online]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/Migration-EnvironmentalChange.pdf>

McADAM, Jane. 2011. *Climate Change Displacement and International Law: Complementary Protection Standards* [online]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/4dff16e99.pdf>

MÉDECINS SANS FRONTIÈRES. 2016. *Crisis Info 1 - Hurricane Matthew, October 2016* [online]. Dostupné z: <https://www.msf.org/haiti-massive-distribution-building-materials-three-months-after-matthew>

MEEHL, Gerald A. – STOCKER, Thomas F. 2018. *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change Global Climate Projections* [online]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4-wg1-chapter10-1.pdf>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY - MVČR. 2020. *Nelegální migrace v ČR* [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nelegalni-migrace-v-ceske-republice.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY – MVČR. 2020. *Slovníček základních pojmů z oblasti migrace* [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

NESBITT, Christine – MIKS, Jason. 2020. *The Haiti earthquake: 10 years later: A decade after the catastrophic earthquake, UNICEF and partners are still helping Haiti along the road of recovery* [online]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/stories/haiti-earthquake-10-years-later>

NEW WORLD ENCYCLOPEDIA. Nedatováno. *Hispaniola* [online]. Dostupné z: <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/hispaniola>

NOVÁČEK, Pavel – MEDERLY, Peter – ARMAND, Pierre C. – SKÁCELOVÁ, Irena. 2005. *Marshall Plan for Haiti Initial Project of the Global Partnership for Development* [online]. Dostupné z: <https://www.pavelnovacek.eu/books/>

NOVÁČEK, Pavel. 2010. *Udržitelný rozvoj*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 1. vydání.

OECD. 2017. *Interrelations between Public Policies, Migration and Development in the Dominican Republic* [online]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264276826-en.pdf?expires=1616174016&id=id&accname=guest&checksum=3E44C8DED2C57EA4386083C0057068A2>

OŠŤÁDALOVÁ, Šárka. 2017. *Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/zenevska-umluva-o-pravnim-postaveni-uprchliku/>

OURBAK, Timothée – MAGNAN, Alexandre K. 2017. *The Paris Agreement and climate change negotiations: Small Islands, big players* [online]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10113-017-1247-9>

PALÁT, Milan. 2014. *Příčiny vzniku migrace a reflexe souvisejících teorií* [online]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/48596005/091_2014.pdf

PARRY, Martin L. – IPCC: CLIMATE CHANGE. 2007. *Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [online]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/>

RAMALANJAONA, Georges. 2011. Impact of 2004 Tsunami in the Islands of Indian Ocean: Lessons Learned [online]. Dostupné z: <https://www.hindawi.com/journals/emi/2011/920813/>

RAVENSTEIN, Ernst Georg. 1885. *The Laws of Migration. Journal of the Statistical Society of London* [online]. Dostupné z: https://cla.umn.edu/sites/cla.umn.edu/files/the_laws_of_migration.pdf

SACHS, Jeffrey – SCHMIDT-TRAUB, Guido – KROLL, Christian – LAFORTUNE, Guillaume – FULLER, Grayson – WOELM, Finn. 2020. *The Sustainable Development Goals and COVID-19. Sustainable Development Report 2020*. Cambridge: Cambridge University Press [online]. Dostupné z: <https://dashboards.sdgindex.org/static/countries/profiles/Haiti.pdf>

SHULTZ, James M. – CELA, Toni – MARCELIN, Louis HERNES – ESPINOLA, Maria – HEITMANN, Ilva – SANCHEZ, Claudia – PIERRE, Arielle Jean – FOO, Cheryl YunnShee – THOMPSON, Kip – KLOTZBACH, Philip – ESPINEL, Zelde – RECHKEMMER, Andreas. 2016. *The trauma signature of 2016 Hurricane Matthew and the psychosocial impact on Haiti* [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/21665044.2016.1263538>

SCHMIDT, Charles T. 2005. *Keeping Afloat: A Strategy for Small Island Nations* [online]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1280424/>

STATISTA. 2021. *Gross domestic product (GDP) in Latin America and the Caribbean in 2019, by country* [online]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/802640/gross-domestic-product-gdp-latin-america-caribbean-country/#statisticContainer>

STOJANOV, Robert – NOVOSÁK, Jiří – OPINIANO, Jeremaiah M. – GEMENNE, François – Siwek, Tadeusz. 2008. *Development, Environment and Migration. Analysis of Linkages and Consequences*. Olomouc: Palacký University.

SYROVÁTKA, Miroslav – HARMÁČEK, Jaromír – NOVÁČEK, Pavel (ed.). 2014. *Rozvojová studia – vybrané kapitoly: Klasifikace rozvojových zemí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

THE GOVERNMENT OFFICE FOR SCIENCE. London. 2011. *Foresight: Migration and global environmental change: final project report* [online]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/migration-and-global-environmental-change-future-challenges-and-opportunities>

THE WORLD BANK. 2010. *Tsunami impact and recovery (English)*. Washington, D.C. : World Bank Group [online]. Dostupné z: <http://documents.worldbank.org/curated/en/383991468052830716/Tsunami-impact-and-recovery>

THE WORLD BANK. 2012. *Haiti and the Dominican Republic: More Than the Sum of its Parts* [online]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2012/06/11/haiti-and-the-dominican-republic-more-than-the-sum-of-its-parts>

THE WORLD BANK. 2015. *Investing in people to fight poverty in Haiti : Reflections for evidence-based policy making* [online]. Dostupné z: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/222901468029372321/reflections-for-evidence-based-policy-making>

THE WORLD BANK. 2020. *The World Bank In Dominican Republic* [online]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/dominicanrepublic/overview>

THE WORLD BANK. 2020. *The World Bank In Haiti* [online]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/haiti/overview#1>

THOMAS, Adelle – BAPTISTE, April – MARTYR-KOLLER, Rosanne – PRINGLE, Patrick – RHINEY, Kevon. 2020. *Annual Review of Environment and Resources Climate Change and Small Island Developing States* [online]. Dostupné z: <https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-environ-012320-083355>

THOMAS, Adelle – BENJAMIN, Lisa. 2018. *Policies and mechanisms to address climate-induced migration and displacement in Pacific and Caribbean Small Island developing states: International Journal of Climate Change Strategies and Management* [online]. Dostupné z: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJCCSM-03-2017-0055/full/html>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. 2021. *Corruption Perceptions Index* [online]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

UNCTAD. 2005. *Mauritius Strategy for the Further Implementation of the Programme of Action for the Sustainable Development of Small Island Developing States* [online]. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/a60d401_en.pdf

UNEP. 2013. *Haiti – Dominican Republic Environmental: challenges in the border zone* [online]. Dostupné z: https://postconflict.unep.ch/publications/UNEP_HaitiDomRep_border_zone_EN.pdf

UNEP. 2014. *Emerging Issues for Small Island Developing States* [online]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2173emerging%20issues%20of%20sids.pdf>

UNEP. 2016. *Environment and Displacement: Root causes and implications* [online]. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/17614/Background%20note_Environment%20and%20Displacement-%20Root%20causes%20and%20implications.pdf?sequence=28&isAllowed=y

UNHCR. 1993. *Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků ze dne 28.7.1951* [online]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/cz/wp-content/uploads/sites/20/2016/12/Umluva_1951_a_Protokol_1967.pdf

UNITED NATIONS – UN. 1994. *Report of the Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States* [online]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/198168>

UNITED NATIONS – UN. 2010. *Report of the Secretary: General on the United Nations Stabilization Mission in Haiti* [online]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/681138>

UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME – UNEP. 2014. *Emerging issues for Small Island Developing States. Results of the UNEP/UN DESA Foresight Process* [online]. Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/report/emerging-issues-small-island-developing-states>

UN-OHRLLS. 2015. *Small Island Developing States In Numbers* [online]. Dostupné z: http://www.unohrlls.org/custom-content/uploads/2015/12/SIDS-IN-NUMBERS-CLIMATE-CHANGE-EDITION_2015.pdf

VENC, Jan – AMO. 2018. *Pražský studentský summit: Environmentální Migrace* [online]. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2018/11/bgr_unea_migrace_venc.pdf

WORLD HEALTH ORGANIZATION. 2017. *Small island developing states: health and WHO: country presence profile* [online]. Dostupné z: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/255804>